

CA'FERÎ MEZHEBİ
ve
E S A S L A R I

SUNUŞ

İslâm dîni, içtimâî kuralları toplıyan, insanlar arasında birliği sağlıyan, bir yandan insanın, kendi nefsini kontrol altına almasını, öbür yandan ferdi, içtimâî toplumun faydasına vermeyi istihdâf eden bir dindir.

İslâm dîni, bütün inananları bir gören, üstünlüğü yalnız topluma faydalı olmakta bulan, insan irâdesini insanlığın faydasına yönelten, benliği, bencilliği hiç mi hiç hoş görmeyen ve yeren, bu amaca zorla değil, akılla, mantıkla, güzel öğütle, güzel mücâdeleyle varmıya uğraşan, hattâ savaşı bile, ancak nefsi, yahut İslâm ülkesini savunmak gaayesiyle meşrû gören bir dindir.

İslâm dîni, daha kurulurken, kullukla savaşa girişen, kula kulluk etmeyi yaradılışa aykırı bulan, hürriyeti esas tutan, kulluğu kaldırmak için bir yandan dînî suçların keffâreti olarak, bir yandan Ulu Tanrı'ya yaklaşmıya vesile tutarak çalışan, yaşayışı hürriyet nizâmı içinde düzene sokn, dünyâyı cennete çevirmiye uğraşan bir dindir.

İslâm dîni son dindir ve her son, kendinden öncekilerden ileridir, mütekâmildir. En kâmil ve mükemmel teşri' esaslarını toplamış; artık başka bir dîne lüzum kalmadığını kesin olarak söylemiştir; son ve beşerî ihtiyaçlara tam olarak cevap vermiş bir dindir.

İslâm dîni, gerçeğe en fazla önem veren, savaşı ikiye ayıran, insanın, benliğiyle, bencilliğiyle, çeşitli şartların meydana getirdiği ihtirâsıyle savaşı en büyük savaş bilen, her bilenin doğruyu buyurmasını, kötüyü, bâtılı giderip yok etmesini farz bilen, cevr eden, haksızlık eden buyruk sâhibine karşı gerçeği söylemeyi en üstün savaş sayan bir dindir.

Sadr-ı İslâmda, her mücâhidin, kendi varlığını topluma nasıl fedâ ettiği hakkında burada örnek vermiye kalkışsak, hadis ve târih kitaplarını açıp her biri insanlığa şeref veren olayları bu sahifelere aktarmıya kalkışsak bu sunuş yazısının bitimi belirmez; bu önsözün sonu gelmez.

Fakat esefle söyliyelim ki sadr-ı İslâmdan uzaklaştıkça, bilhâssa İslâmın safvetini bulandıran, İslâmî gaayelerden ayrılan bâzı fırkalar yüzünden Müslümanlar arasına düşen nifak, çok kötü sonuçlar vermiş, Müslüman topluluğunu birbirine düşman olan zümrelere ayırmıştır ki bunları, burada anlatmak imkânı yoktur; bunun için ayrı bir kitap yazmak gerekir.

Ancak şunu da söyliyelim ki herhangi bir mezhebin, bir fırkanın düşüncelerini, inançlarını, amellerini, her şeyden önce o mezhebin ana kitaplarından öğrenmek icâbeder. Türkçemizde, «Düşman düşmana mevlûd okumaz» atasözü meşhurdur. O mezhebin, o fırkanın aleyhinde olanlar, çeşitli ilcâlarla o zümrenin karşısına çıkanlar, elbette iftirâlarda bulunacaklar, olmadık sözler söyliyeceklerdir.

İslâmî esaslardan ayrılan fırkaları bir yana bırakalım. Ca'ferî mezhebi denen, Hazret-i Peygamber (Sallâllahu aleyhi ve âlihî ve sellem) in soyundan gelen, Ehl-i Beytinden olan ve dîninin esaslarını hakkıyla bilen Oniki İmam'ın cedd-i pâklerinden telâkkıy ettikleri hükümleriyle amel ettiği için «İmâmiyye - İsnâ-aşeriyye» diye de anılan, Hazret-i Ali (A.M.) ve evlâdının tarafını tuttuğu için asr-ı saâdette dahi Şîa ve mensupları şîî adını alan İslâm mezhebi hakkında Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin çoğuğunun bilgisi, bu mezhebin ana kitaplarından değil, düşmanlarının kitaplarından, ağızlarda dolaşıp duran iftirâlardan, yalanlardan edinilmiştir.

Bunda saltanat devrinin siyasî rekaabetinin de büyük bir tesîri olmuştur. Hattâ Şîîliğin 930 Hicrî senesinde vefât eden Şâh İsmâîl-i Safavî tarafından îcâd edildiğini söyliyecek, yazacak, yâhut bu mezhebin, İslâm dînine karşı kurulduğunu iddiâ edecek kadar bilgisizler çıkmıştır. Bunlar, Hazret-i Alî'nin ve evlâdının, Muhammed'in Ehl-i Beytinin; (salâvâtullahi aleyhi ve aleyhim) böyle siyasî maksadlara âlet olamıyacağını, bu mezhebin sadr-ı İslâmdan beri mevcûd olduğunu, «Şîa» sözünün hadîslerde bulunduğunu bilmiyorlar.

Bugün artık İslâm ülkelerinin birbirlerine sıkı ve İslâm dîninin esası olan tevhid ve kardeşlik bağlarıyla bağlanması lüzumu, her aklı başında Müslümanın idrâk ettiği bir şey. Namaz kılan, namazda aynı kıbleye dönen, aynı Allah'a inanan, aynı Peygamberin tevhid bayrağı altında toplanan, aynı kitâbı tanıyan ve aynı dinî esaslara bağlı olan Müslümanların, şâri'-i akdesin buyurduğu gibi kardeş olduğu muhakkaktır. Kötü niyetlile-

rin, yâhut bilgisizlerin ifsâdına, hiçbir Müslümanın âlet olmaması gerektir.

«İmâmiyye — İsnâ-aşeriyye» nin esas inançlarını ve amellerini özlü, fakat muhtasar bir sûrette bildiren ve son zamanlarda İslâm'ın yetiştirdiği en muhterem bilginlerinden biri olan Muhammed Huseyn Âlu Kâşifil-Gıtâ'nın, arapça yazdığı «Asluş-Şîati ve Usûlihâ» yı, diğer Müslüman mezhebleri mensuplarının, bu mezheb hakkında en doğru bilgiyi elde etmeleri için «Ca'ferî Mezhebi ve Esasları» adı altında Türkçeye çevirmeyi dînî bir borç bildik. Umarız ki Ehl-i Sünnet azizleri ve her düşünen, insaf ve mürüvvet sâhibi olan kişi, bu kitâbı im'ân ile okur ve aradaki ayrılık, böylece ortadan kalkar.

Büyük Mevlânâ'mız, bu hususta bize, tercemânül-gayb olarak

Tu berây-ı vasl kerden âmedî

buyurmaktadır; biz o buyruğa uyuyoruz. Tevfıyk Allah'dandır.

15 Şa'bânul-muazzam 1386
29 Kasım 1966
Abdülbâki **GÖLPINARLI**

MÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ

«Ca'ferî Mezhebi ve Esasları» adlı kitabı 1337 H. (1918) yılında, Kahire'de basılan onuncu basımından Türkçeye çevirip okuyucuya sunuyoruz. Bu basımda, Kahire'de «Râbıtat-al Edeb-al Hadîs» Cemiyeti âzasından Seyyid Murtazâ al-Radavî al-Kaşmîrî'nin pek kısa bir sunuş yazısı var; esasen bu basım, bu zâtın delâletiyle meydana gelmiş. Ondan sonra kitabın müellifi Muhammed Huseyn Âlu Kâşif al-Gıtâ'nın oğlu Abdülhalîm'in Seyyid Murtazâ'ya, kitabın basımına müsaadesini bildiren pek kısa bir yazısı geliyor. Bunu, Hacı İbrahim Zeyn-i Âsıbî'nin, kitabın dokuzuncu basımına yazdığı bir buçuk sahifelik bir önsöz tâkib ediyor. Bu önsözde müellifin ve kitabın değeri belirtilmekte ve oğluna teşekkür edilmektedir. Biz bu kısımların tercemesine lüzum görmedik. Bundan sonra müellifin hâl tercemesi ve kitabları, vefatı ve bu kitabın değeri hakkında Necefî imzasını taşıyan bir yazı var. Bunu, önemi bakımından Türkçeye çevirdik. Bundan sonra yedinci basımın önsözü geliyor. Bu yazıda müellif, Müslümanların, bilgisizlik yüzünden birbirlerine düşmanlıkesildiklerini, bu yüzden yabancıların tuzaklarına düştüklerini, hattâ mezhebleri inceliyen yazıların bile, bilgisizlik yüzünden

düşmanlığı körüklediğini acı acı yakınarak bildirmekte, Müslümanların birleşmeleri lüzumunu belirtmekte ve bunun da ancak bilgiyle, insafla olabileceğini anlatmakta, İmâmiyye, yâni Ca'feriyye mezhebini bilmiyenlerin, bu İslâm mezhebinin düşmanlarının yazdıklarından değil, ana kitablarından anlayabileceklerini izah edip bu maksadla İmâmiyye inançlarıyle ibâdet ve muâmelâtının bilinmesi için bu muhtasar, fakat özlü kitâbı yazdığını söylemektedir. Bundan sonra da Almanya'dan ve başka Batı ülkelerindeki müsteşriklerden gelen takdirkâr yazılarla Kahire'den Ahmed Zekî'nin mektubu, müellifin buna cevâbı, Emîr-el Bayân Şekîb Arslan'ın mektubu ve daha bâzı mektuplarla bunlara verilen cevablar yer almakta. Bunların bir kısmı övgü, bir kısmı da sorular ve sorulara verilen cevablar. Bu ikinci kısım, esâsen risâledeki îzâhatla belirtilmiş olduğundan biz, bunları da Türkçeye çevirmedik. Bu kısımdan sonra müellifin, kitabın ikinci basımına yazdığı ve «Hep birden Allah'ın ipine sımsıkı sarılın, bölük - bölük olmayın» âyet-i kerîmesiyle (Sûre: III, Âyet: 103) başladığı «Müslümanlar Nasıl Birleşebilirler» başlıklı önsözü var. Müellif, bu önsözünde, yedinci basıma yazdığı önsözü biraz daha genişletmekte, Müslümanların ancak, kendilerini kurtaracak tevhid bayrağının altında ırk ve mezheb farkı gözetmeksizin birleşmeleriyle eski kuvvet ve şevketlerini elde edeceklerini, aksi halde çok kötü bir hâle düşebileceklerini belirtip buna engel olmak için bilhâssa İslâm esaslarına riâyet eden iki bölüğün, yâni Ehl-i Sünnet'le Şia'nın, artık birbirini düşman görmemesini, mezheblerini, hurâfelere, iftirâlara dayanarak değil, ana kitablara dayanarak tahlil ve tedkıyk etmeleri lüzumunu, aksi halde İslâmın düştüğü durumdan kurtulmasına imkân bulunmadığını, ictihaddan doğan farkların, hiç bir vakit esâsa te'sîr edemiyeceğini, her Müslümanın, ferdî menfaatten ziyade toplum menfaatini düşünmesi

gerektiğini, bu birliğin de ancak ihlâs ve mahabbetle olabileceğini büyük bir salâhiyet ve kudretle bildirmektedir ki biz burada, bu sözlerimizle o değerli önsözün özetini vermiş oluyoruz.

Kitapda, not hâlinde bâzı sorular ve cevablar geçiyor; metin, bunların tercemesine ihtiyac bırakmadığından bunları Türkçeye çevirmedik. Kitap, müellifinin buyurduğu gibi gerçekten de çok muhtasar fakat çok özlüdür. İnsâf ve im'ân ile okuyanlar göreceklerdir ki Şia-i İmâmiyye, yâni Ca'feriyye de Ehl-i Sünnet gibi Allah'ın birliğine, peygamberlerin gerçekliğine, Hz. Muhammed (Sallâllahu aleyhi ve âlihî ve sellem) in peygamberlerin en üstünü ve sonuncusu olduğuna, âhiret gününe, bütün dinî hükümlere inanan, Allah emrini emir bilip ona uyan, nehyini nehiy bilip çekinen, bilhâssa her hususta Âl-i Muhammed'in (aleyhi ve aleyhimüsselâm) haberlerini sened ve huccet ittihâz ederek onlara ittibâı vâcib sayan bir İslâm mezhebidir.

Umarız ki bu kitâbı okuyanlar, gaalî inançları benimseyen fırkalarla bu İslâm mezhebini artık aynı saymazlar, ittihad ve ittifâka doğru sağlam bir adım atılır. Allah'ın vereceği başarıyla bu iş sağlanırsa kendimizi bahtiyar sayarız.

«Hamdolsun Allah'a ki bizi buna hidâyet etti; Allah bize hidâyet vermeseydi doğru yolu bulamazdık.» (S.: VII, 43)

Mütercim
Abdülbâki **GÖLPINARLI**

MÜELLİFİN HAL TERCEMESİ

Rahmetli Şeyh Muhammed Huseyn Hicrî 1295 yılında (1876) Necef'te doğmuştur. Atası Yahyâ al-Mâlikî oğlu Şeyh Hızır, Necef'e Hille'nin kuzeyindeki Cenace şehrinden hicret etmişti. Kendisinden sonra «Keşf al-Gıtâ» adlı kitabın sahibi bulunan oğlu Ca'fer al- Kebir, bilgi âleminde temâyüz etmiş, ondan sonra da bu aileden birçok bilginler yetişmiştir. Ca'fer'in oğlu Mûsâ'nın oğlu Rızâ oğlu Şeyh Ali'nin mahdumu olan Muhammed Huseyn ilk bilgisini Necef'de tahsîl etmiş, sonra Horasanlı Muhammed Kâzım'dan usûl, Hemedanlı Rızâ'dan ve Yezd'li Seyyid Kâzım'dan fıkıh, Mîrzâ Huseyn Nûrî'den ahbâr ve Hadîs, Ahmed Şirâzî'den ve Mirzâ Muhammed Bâkır-ı İstahbânâtî ile Necefâbâd'lı Şeyh Muhammed Rızâ'dan hikmet ve kelâm okumuştur. Yaratılışta zekâsı pek üstün olduğundan az bir zaman içinde biliginler topluluğunda bir otorite olmuş, daha genç bir çağdayken değerine lâyık mevkii bulmuş, kardeşi müctehid Şeyh Ahmed'le beraber bilginlerin inancını kazanmıştır. Yezd'li Seyyid Kâzım, kendisinden sorulan ve fıkha âid olan sorulara cevap ve fetva vermek hususunda ikisini vekil etmiştir. Seyyid Yezdî'nin vefatından sonra müellif, fetvâ sâhasında tek kalmış, kendisine

uyanlar günden güne çoğalmıştı. Hayâtı boyunca Necef'teki halk ve talebe, ondan faydalanmış, gün geçtikçe şöhreti artmıştır.

Hayâtının bütün devrelerinde bilgi meclisleri kurmuş, talebenin bir çoğu derslerini dinleyip faydalanmaya, ondan feyz almıya başlamış, böylece fıkıh, hadîs, kelâm bilgilerine ait ciltler dolusu dersler vermiş, bilhâssa talebesi ve kendisine uyanlar derslerinin mühim bir kısmını zapt ve kaydetmişlerdir.

Çok ihâtalı bilgisiyle, ilmî faziletiyle beraber çekici, alıcı, sürükleyici bir üslûba, fasîh ve nâdir bulunur bir ifâdeye mâlik olduğundan, dersleri uzun sürdüğü, en ince noktaları teferruatı ile anlattığı halde dinleyenler usanmazlar, çeşitli münâsebetlerle, çeşitli vakitlerde minbere çıkar, ifâdesindeki kudretle kalbleri avucunun içine alır, mantıkındaki kuvvet ve isâbetle akıllara hâkim olurdu. Hitâbetinde, maksada ön sözlerle girer, zarif buluşlarla sözüne devâm ederdi. Kahire, Kudüs, Karaşi, Tehran ve Necef'teki bilgi muhitleri, onun hitâbet kudretine şâhid olmuştu. Kalbler, âdetâ kulaklar duymadan sözlerini kabul ederdi.

Rahmetli Kâşiful - Gıtâ Muhammed Huseyn, yüce maksadına, yâni İslâmı tevhîde ulaştırmak ve ulaşmak için bir çok yerler gezmişti. Böylece de bütün topluluklar onun sesini, bizzat kendisinden duymak, yüzünü görmek kutluluğuna erişmişti. İlk siyâhati hicrî 1328 şevvâlinin ilk günü, hac farîzasını îfâ etmek üzere Hicaz'adır. Bu siyâhatinde Şam ve Beyrut'da iki ay kadar kalmış, sonra Saydâ'da birkaç ay oturmuştur. Burada, te'lif ettiği eserlerin birkaçını da bastırmış, bâzı ilmî ve edebî kitablara takrizler yazmıştır; hâşiyeler ilâve etmiştir. Saydâ'dan Kahire'ye geçmiş, orada da üç aydan faz-

la oturmuştur. Ezher bilginleriyle görüşmüş, talebenin birkaç ilmî münâzarasında bulunmuş, mev'ızalar vermiştir.

1350'de Kudüs'te toplanan İslâm Kongresine gitmiş, Mescid-i Aksâ'ya varınca hitâbet kürsüsüne dâvet edilmiş, namazda da imâmete geçirilmiştir. Bundan sonra Hayfa, Nablus ve Yafa şehirlerini gezmiştir.

Bundan iki yıl sonra ilk olarak İran'a gitmiş, Hemedan, Kirmanşahan, Tehran, Horasan, Şiraz, Kâzerun, Buşehr, Muhammere, Abbadan gibi şehirleri ziyaret etmiştir. Bu şehirlerde namazlarda imâmette bulunmuş, mev'ızalar vermiş, içtimalarda isbât-ı vücud etmiştir. 1366'da ikinci def'a İran'a gitmiş, bir müddet Kirind'de ikamet etmiştir. 1369'da üçüncü def'a olarak Horasan'da İmam Aliyyür-Rızâ (aleyhisselâm)ı ziyaret için İran'a gitmiş, İran ulemâsından birçoğu ile tanışmıştır.

Sonra 1371'de tedâvi için Sûriye ve Lübnan'a gitmiş, aynı yılda Pâkistan hükûmeti tarafından İslâm Kongresine çağrılmış, tayyare ile Karaşi'ye gitmiş, İslâm memleketlerinin siyasî ve iççtimaî durumları ve bunların ıslahı hakkında ve sömürgeciliğin aleyhinde birçok hitâbelerde bulunmuş, kongrenin bitmesinden sonra Lâhur, Peşaver, Ravelpendî ve Hür Keşmir denen Muzafferâbad gibi bâzı Pâkistan şehirlerini dolaşmıştır.

Kâşiful-Gıtâ merhum, en mühim vazifesinin, mev'ıza ve irşad yoluyla siyasî ahvâle düzen vermek, bağımsızlığı korumak olduğunu anlamış ve bu hususta Allah'a ve vicdanıma karşı sorumluyum; bu bana vâcib olan şeylerdendir buyurmuş, bu bakımdan da her hususta dinî gayretini ibrâz eylemiştir.

Te'lifâtı:

Bu kadar iş arasında rahmetli, te'lif ve tasnifden de geri kalmamış, Lübnan'dayken bâzı edebî kitabların tab'ına muvaffak olmuş ve bunlara notlar ve hâşiyeler eklemiştir ki onlardan Kaadil-Cürcânî'nin «El Vasâtatu beynel-Mütenebbî ve husûmihî» yi, «Maâlimül-İsâbe fil kâtibi vel kitâbe» yi, Muhammed Saîd al-Hubûbî'nin «Dîvan» ını, Seyyid Ca'ferül-Hıllî'nin «Dîvânü Sıhri Bâbül ve Sec'ül Belâbil» ini zikredebiliriz.

Farsçadan da aşağıdaki kitabları terceme etmiştir:
Hey'et, Huccetüs-Saâde, Nâsır-ı Hosrev'in Sefer-nâme'si ve İran edebiyatına ait bâzı eserler.

Basılmış eserleri pek çoktur; biz bunlardan bir kısmını yazıyoruz:

1) Vacizâtâl-mesâil. Fıkha âiddir. Farsça ve Arapçadır. Necef'de dört def'a basılmıştır.

2) Aynül-Hayât'a hâşiyeler. Fıkha aittir; Bombay'da basılmıştır.

3) El Murâcaatür-Rayhâniyye. Filozof Emînür-Rayhânî ile arasında geçen tarihî ve felsefî mübahaseleri ihtiva eder. İki cilttir. Beyrut, Sayda ve Arjantin'de basılmıştır.

4) Rayhanî'nin «Nakdü Mülûkil-Arab» ı. Necef ceridesinde çıkmıştır.

5) Suâl u cevab. Fıkha aittir. Necef'de üç kere basılmıştır.

6) Zâdül-Mukallidîn. Farsça fıkıhtır. Necef ve Horasan'da on kere basılmıştır.

7)Seyyid Kâzım-ı Yezdî'nin fıkha ait «Urvetül-Vüska» sına hâşiye. Necef'de basılmıştır.

8) Allâme-i Hıllî'nin «Tabsıra» sına hâşiye. Bağdat'ta basılmıştır.

9) Kardeşi Ahmed Âlu Kâşiful-Gıtâ'nın bütün fıkıh kurallarını toplayan «Sefinetün-Necât» ına ta'likat. Dört cilttir.

10) El âyâtül-beyyinât. Emevîleri, Bahâileri, Vehhâbîleri ve Maddecileri redd hususundadır. Necef'de basılmıştır.

11) Tahrîrül-Mecelle. Beş cilttir. Necef'te basılmıştır.

12) El arzu vet Türbetil - Huseyniyye. Necef'de iki kere basılmıştır, Şahzâde Hosravânî tarafından da Farsçaya çevrilmiştir.

13) El Firdevsil-A'lâ. Bâzı şerîat hükümlerinin hikmetlerini ve faydalarını anlatır. Necef'de iki kere tab'edilmiş, sonra Tebriz'de de basılmıştır.

14) Muhtasar-ul Agaanî. Bağdad'da basılmıştır.

15) Ed-Dînü vel İslâm. İki cilttir. Sâydâ'da basılmıştır.

16) Nebzetün minessiyâsetil Huseyniyye. Necef'de birçok def'a basılmıştır.

17) El-Mîsâkul - Arabiyyül - Vatanî. Necef'de basılmıştır.

18) Et-Tavzîh fil İncîli vel Mesîh. İki cilttir. Kahire ve Bağdad'ta basılmıştır.

19) İngiltere ve Amerika sefirleriyle konuşmaları. Necef'de üç def'a basılmıştır.

20) Asluş-Şiati ve Usûlihâ (Ca'ferî Mezhebi ve Esasları). Necef'de, Bağdad'da, Kahire'de, Lübnan'da sekiz kere basılmış, Farsça'ya, İngilizçe'ye, Hintçe'ye çevrilmiştir (Türkçe'ye çevirdiğimiz bu kitaptır).

Bunlardan başka henüz basılmamış olan ve birinci cildi kaybolmuş bulunan «El-akabâtül anberiyye fî tabakatil Ca'feriyye», fıkha âid iki büyük cilt olan «Şerh-i Urvetil-Vuskaa», 1329 yılında hac seferine âid hâtıralarını muhtevî «Nüzhetüs-Semer ve Nuhzetüs-sefer», «Cennetül-Me'vâ», «Ed-dînü vel İslâm» ın üçüncü cildi, «Tenkıyhul-Usûl», usûl ve füru'-ı dîne ait «Dâiretül - Maârifil - ulyâ» adlı eserleriyle sekiz bin beyitten fazla beyti muhtevî Dîvân'ı vardır.

Son rahatsızlığında Bağdad'ın Kerh Hastahanesinde yatmış, sonra İran'da Kerend şehrine gitmiş, 18 Zilka'de 1373 te (19 Temmuz 1954) orada vefat etmiş, cesedi Bağdad'a, sonra Necef'de bulunan makberesine nakledilmiştir. Vâdis-Selâm Kabristanının nihayetinde bulunan kabrini vefatından iki yıl önce kendileri hazırlamışlardı. (Rahmetullahi aleyhi ve rıdvânehu)

CA'FERÎ MEZHEBİ ve ESASLARI

Okuyucularımıza sunduğumuz bu kitap, gerçeği aramak ve belirtmek bakımından pek faydalı bir kitaptır. Kâşiful-Gıtâ'dan önce bu mezhebin inançlarını ve kelâmda, bu mezhebe uyanların re'ylerini anlatan ve yalnız bu konuya âid olan bir kitap yazılmamıştır denebilir. Bu yüzden de okuyucuların ilgisini çekmiş, birçok def'alar basılmış, önce de söylendiği gibi bugün yaşıyan dillerden İngilizçe'ye, Farsça'ya, Hintçe'ye çevrilmiştir.

Kâşiful-Gıtâ, bu kitapta, Şîa hakkındaki töhmet ve iftirâya dayanan ve çağdaş yazarlarla ediplerin kalemlerinden çıkmış olan hücumlara da cevap vermiş, Şîa'nın fıkıh, kelâm, hattâ târih bakımından re'ylerini aydınlatmış, birçok Şîa ricâlinden de sırası düştükçe bahsetmiştir.

Şunu da söylemek gerektir ki artık taassup devri geçmiştir; aydınlık bir devre girmişizdir; bu devirde bize, bir yandan kardeşliği kurmak, pekiştirmek, birliği sağlamak, bir yandan da gerçekleri anlatmak ödevi düşmektedir.

«Rabbimiz, katından bir rahmet ihsân et bize ve işimizin başarıyla doğruluğa ulaşması için sebebler hazırla bize.» (XVIII, 10)

NECEFÎ

ÖNSÖZ

Acınarak söylemek gerektir ki Ehl-i Sünnet kardeşlerimiz, Şia hakkında pek az bilgiye sâhiptir; hattâ bu pek az bilgi de taassup devirlerinin yalanlarla - düzenlerle karışık nakillerinden başka bir şey değildir. İçlerinde, Şîa'yı İslâm mezheblerinden saymıyacak kadar ileri gidenlerine bile raslamak mümkindir. Kütüphanelerimizdeki eski ve yazma fetvâ kitaplarında, Şîa hakkında verilen fetvâlar, sözlerimizin en kesin delilleridir. Kardeşlerimizin, bu hususta dayandıkları kaynaklar, bizzat Şîa-i İsnâ-aşeriyyenin, yâni Oniki İmâm'a uyan ve bilhassa VI. İmam Ca'fer-üs Sâdık'tan rivâyet edilen hadîslerle amel ettikleri için Ca'ferî denen fırkanın inanca ve amele âit kitapları olmayıp yazılan devirlerin siyasî durumlarına, yahut kendisine sunulacak kişinin inançlarına, isteklerine uyularak yazılan garezkârâne kitaplardır. Şîa'nın ana kitapları ise onlara tamamıyle meçhuldür. Kardeşlerimiz, Şîa'nın, İslâmdan ziyâde diğer dinlerin hattâ hulûl, tenâsuh gibi [*] tamâmıyle bâ-

[*] Hulûl, girmek, karışmak anlamına gelir. Allah'ın, bir kula girmesi, ilâhî kuvvetin, bir kişinin varlığına karışması ve o kulun Allah olması, ilâhî bir varlık hâline gelmesi demektir; tenâsuh ise, ölümden sonra rûhun gene bir insan cesedine girerek dünyaya gelmesi inancıdır. Bu inancı besliyenlere göre insan, dünyâda tam insanlığa ulaşamamışsa ölümden sonra gene dünyâya gelir; hattâ hayvanlık durağını aşamıyan, kendisinde hangi hayvan sıfatı üstünse, o hayvan bölüğüne katılır; hayvan olarak devrini tamamlamıya uğraşır. Daha aşağı derecede olanlar, bitki ve cansızlar âlemine düşerler. Tekrar insan olarak gelmiye «Tenâsuh», hayvan olmıya «Temâsuh», bitkiye karışmıya «Terâsuh», mâden olmıya «Tefâsuh», bu inancın tümüne ise «Tenâsuh» denmiştir. Allah'ı kul derecesine düşürmeye ve âhireti inkâra varan bu bâtıl inançlar, çok eski ve iptidaî dinlerden kalmadır. A. G.

tıl inançların te'sîriyle ve İslâm'ın esâsını, öz temizliğini bozmak üzere meydana gelmiş bir mezheb olduğu kanâatini gütmektedirler. Bilhâssa Şîa'daki «İmâmet» inancının, Hristiyanlıktaki lâhûtun, yâni Tanrılığın, nâsût, yâni maddî bir şekilde görünüşünden müteessir olarak meydana geldiğini sanmışlar ve bu mezhebin, İslâmın esaslarını bulandırmak, hattâ yıkmak için kurulduğuna hükmetmek gafletinde bulunmuşlardır.

Malûmdur ki Şia, tarafdar anlamına gelmektedir ve Hazret-i Peygamber (Sallâllahu aleyhi ve âlihî sellem) in amcasının oğlu, dâmadı ve kardeşliği Ebû Tâlib oğlu Alî (Aleyhisselâm) nin tarafını tutan Müslüman toplumuna verilmiş bir addır. Şia'nın ilk temsilcileri, diğer bir deyimle ilk Şiîler kimlerdir? Azıcık târih bilenler, bilirler ki bunlar, sahâbenin en ileri gelenleridir. Selmân-ı Muhammedî (El-Fârisî), Ebû Zerr, Mikdâd, Ammâr, Züş-şehâdeteyn Huzayma, Ebut-Tayhan, Huzeyfetul-Yemânî, Fazl ibni Abbas ve kardeşi Hıbrul-umme, yâni ümmetin, din hükümlerini künhüyle bileni [*] Abdullah, Hâşim ibni Utbe, Ebû Eyyûbül - Ansârî, Ebân ve kardeşi Saîd, Seyyidül-Kurrâ', yâni Kur'an okuyanların, onu en iyi kırâat edenlerin ulusu Ubayy ibni Kâ'b, Hazret-i Peygamber'den, «Bu oğlum Huseyn, Kerbelâ denen yerde şehd edilecek, kim bu olayda bulunursa ona yardım etsin» hadisini nakil ve rivâyet eden ve Ehl-i Sünnet bilginlerinin, sahâbelerin hâl tercemelerinde en doğru kitaplarından bulunan «El - İsâba» ve «El - İstîâb» da nakledildiği gibi Kerbelâ'da, İmâm-ı Huseyn (Aleyhisselâm) ın maiyyetinde şehîd olan, şehâdet şerefine erişen Enes, Hamza, Ca'fer, Akıyl, Ahnafoğlu Osman, Hanîfoğlu Sehl, Ebû Saîdül - Hudrî, Ansâr'ın reisi Sa'dibni Ubâde, Burîdatibni Mâlik, Burâ' ibni Mâlik

[*] Abbâsoğlu Abdullah'a bu lâkabı veren Hz. Resûl (s.m) dir.
A. G.

Habbâbibnil Art, Rafâatibni Mâlikil - Ansârî, Ebut Tufayl ibni Âmir ibni Vâile, Hind ibni Ebî Hâle, Cu'datibni Hubayratil - Mahzumî, annesi Ümmühânî binti Ebû Tâlib, Resûlûllah'ın (s.m) müezzini Bilâl ibni Rabâh gibi ashâb-ı kirâmdır (Rıdvânullahi aleyhim acma'ıyn). Bu hususta «Es - Sulâfa» sâhibi Seyyid Ali Han'ın «Ed - Derecâtur - Râfia fî tabakatiş-Şia» sına, lûgat ilminde en iyi bir kitab olan «Tırâzül-Lûga» ya, «Üsdül-gaaba fî ma'rifetis - sahâbe» ye ve diğer kitaplara mürâcaat edilebilir. Hazret-i Resûlûllah'ın (s.m) sahâbesinin ulularından üç yüze yakın kişi vardır ki hepsi de Alî'nin (Aleyhisselâm) şiasıdır.

Bunlar mı İslâm'ın aleyhindedir; yoksa Şia'nın imâmı olup Bedir'de, Uhud'da, Huneyn'de, Ahzab'da ve diğer gazvelerde kılıcıyla İslâmı koruyan, direğini diken Ebû Tâlib oğlu Alî mi?

Gerçekten de hicretten önce ve sonra, onun gayreti, onun şecâati, hicretten önce onun babasının koruması olmasaydı, Allah bunu takdir etmeseydi İslâm, Kureyş kurtları tarafından daha beşiğinde yok edilir, ana kucağındayken boğulurdu, Fakat Ebû Tâlib'in, bunun karşılığında gördüğü mükâfat, hâşâ, kâfir olarak öldüğüne hüküm verilmek oldu; ama Ebû Süfyan, ne vakit Hazret-i Peygamber'e (s. m) karşı bir savaş bayrağı yüceldi, dalgalandıysa, onu yücelten, o orduyu sevkeden kişiydi; küfrünü, İslâma düşmanlığını açıklamaktan da geri kalmadı; hattâ hilâfet, Ümeyyeoğullarına geçince, Ey Ümmeyyeoğulları, küreye sarılır gibi sarılın emîrliğe; and olsun ki ne cennet vardır, ne cehennem dedi [*], öyle olduğu halde Müslüman olarak öldüğüne hükmedildi. Hâşâ, kâfir olarak öldüğüne hükmedilen Ebû Tâlib,

[*] Agaani.

Gerçekten de bildim ki Muhammed'in dîni,
Yeryüzünde halk arasında dinlerin en hayırlısıdır

da demişti. Ebû Tâlib, Hazret-i Muhammed'in (s. m) dîninin, en hayırlı din olduğunu bildiği halde ve Mekke'nin reisi bulunduğu halde o dîne uymıyacak kadar re'yi noksan, azmi zaif bir kişi de değildi. Her ne ise; bırakalım bu sözü de biz gene İslâmın aleyhinde bulunanlara, onu yıkmak isteyenlere (?!) gelelim:

Bâzılarının adlarını saydığımız sahâbeden sonra Kays oğlu Ahnaf, Gafla oğlu Suvayd, Atıyyatul Avfî, Hakem ibni Uteybe, Sâlim ibni Ebil-Ca'd, Aliyyibni Abil Ca'd, Hasan ibni Sâlih, Saîd ibni Cubeyr, Said ibnil Müseyyib, Asbag ibni Nabata, Süleyman ibni Mihrânil - A'maş, Yahya bni Ya'muril - Advânî v.s. gibi tâbiîn gelmekte. Bunların Şîa'dan olduklarına dair delil getirmek ve diğerlerinin adlarını saymak uzun sürer; bunlar mıdır İslâm'ın aleyhinde olanlar, İslâmı yıkmak istiyenler? Yoksa nahiv bilgisini kuran Ebul - Asvadid - Dualî, lûgat ve arûz bilgisini kuran Halil ibni Ahmed, Suyûtî'nin «El-Mezher» inin II. cildinde Şiî olduğu açıklanan sarf bilgisinin kurucusu Ebû Muslim, Muâz ibni Muslimil - Herrâ' mı? Arabiyyâtın imâmı sayılan Ya'kub ibni İshâkis - Sikkît mi, ümmetin hıbri olan ve tefsir bilgisini kuran, Şiîliği gün gibi meydanda bulunan Abdullah ibni Abbâs mı, Câbir ibni Abdullah mı, Ubeyyibni Kâ'b mı, Saîd ibni Cübeyr mi, Saîd ibnil - Museyyib mi, İbnun - Nedîm'in, Şiî olduğunu açıkladığı, Kur'an bilgilerini toplayan, ilk müfessir ve «Targıyb» adlı tefsîrin sâhibi Muhammed ibni Ömer-ül Vâkıdî mi? Yoksa hadîs bilgisini kuran ve Rasûlûllâh'ın, (Sallâllahu aleyhi ve âlihî sellem) azadlı kölesi olan, «Kitâbül - ahkâmi vessüneni vel - kazâyâ» sâhibi Ebû Râfi' mi? Bu zat Emîr-ül mü'minîn'in, (Aleyhisselâm) Kûfe'de, Beytül - mâl memûruydu; sonra oğlu Aliyyibni Ebû Râfi', Hazretin kâtipliğinde bulundu; sonra da kardeşi Ubeydullah aynı hizmeti îfâ etti. Alî, babasından sonra fıkha ait bir kitap da te'lif etti; kardeşi de Müslümanlar arasında târîhe ait ilk kitabı yazdı.

Yoksa kelâm bilgisini kuranlardan ve ilk olarak bundan bahsedenlerden ve bu hususta değerli kitaplar te'lif edenlerden Muhammed ibnil Hanefiyye'nin oğlu Ebû Hâşim ve ondan sonra Ebû Ca'fer'in zamânına kadar yaşıyan İsâ bni Ravzatul - Tâbiî mi İslâmın esaslarına kasdetmişti? Bu ikisi Vâsıl ibni Atâ ve Ebû Hanîfe'den evveldi. Sonra Kelâmda, Şîa'dan Kaysil - Mâsır, bizce Mü'minüt - Tak diye anılan, başkaları tarafından Şeytânüt - Tak denen Muhammed ibni Aliyyil - Ahval ve soyları yüzyıldan fazla süren, te'lifleri meydanda bulunan Nev - baht sülâlesi gelir. Bunlardan başka Hişâm ibnil - Hakem, Ahval, Mâsır, Ebû - Ca'feril - Bağdâdiyyis Sekkâk, Ebû Mâlikid - Dahhâkil - Hadramî, Hişâm ibni Sâlim, Yûnus ibni Ya'kub ve bunların benzerleri ki bunlar, İslâm mezheblerini mülhidlerin inançlarından ayırmışlar, cedel ve ihticacda esaslar kurmuşlar, mülhidlerin yollarını kapamışlardır. Hepsinin de tevhid, imâmet ve sâire hakkında münâzaraları vardır, ashâbimizin te'liflerinde geçer; ayrıca ve bilhâssa Hişâm ibni Hakem'in te'lifi vardır. Şia hakîmlerinin, Kelâmcılarının adlarını saysak ciltler dolar; bunlar mı İslâmın esaslarına kasdetmişlerdir?

***

Sâdık 'ın (Aleyhisselâm) ashâbından olup 140 hicrîde vefât eden Osmân ibni Ahmeril - Tâbiî, siyer ve âsâr bilgisini kurmuş, Hazret-i Peygamberin (s.m) siyerini, mûcizelerini, gazvelerini, ahlâkını yazmış ve bu hususta ilk kitabı meydana getirmiştir. Sonra Hişâm ibni Muhammed ibnis - Sâibil - Kelbî ve Muhammed ibni İshâkıl - Muttalibî, Ebû Muhnafil - Ezdî gelir. Bu

fende kitap yazanların hepsi de bunların izini izlemiştir ve bunların hepsi de Şia ulularındandır. Bunlardan sonra «Kitâbül - Mahâsin» sâhibi Ahmed ibni Hâlidil - Barkıy, Nasr ibni Muzâhim, İbrahim ibni Muhammed ibni Sa'dis - Sakafî, Abdül'azîzil - Culûdiyyil - Bısriyyil - İmâmî, târihi Avrupa'da ve Necef'te basılmış olan Ya'kubî Ahmed ibni Ya'kub, Muhammed ibni Zekeriyyâ, Ebû Abdullahil - Hâkim, «Murûcuz - Zeheb» sâhibi Mes'ûdî, «El - Âdâbüs - Sultâniyye» sâhibi Muhammed ibni Aliyyibni Taba - tabâ gelir; bunların benzerleri de sayılamıyacak kadar çoktur.

Bir de şâirlere bakalım: İslâm şâirlerinin en büyüklerinin içinde, Şia'dan başka kimler var? Birinci bölüm sahâbîler devridir. Bunların en büyükleri Şia'dandır. İlki, Emîr-ül Mü'minin (Aleyhisselâm) ile Sıffıny harbinde bulunan ve recezleriyle meşhûr olan Nâbıgatil - Cu'dî ve Urvatibni Zeydül - Hayl'dir (El Agaani'ye bakınız). Lebîd ibni Rabîatil - Âmirî'nin Şiîliğini bir topluluk açıklamıştır. Ebut - Tufayl Âmir, Ebul - Esvedid - Dualî, «Bânat suâd» kasîdesinin sâhibi Kâ'b ibni Zuheyr ve bunların emsâli, hep Ali'nin (Aleyhisselâm) taraftarıdır.

İkinci kısım, tâbiîn ile çağdaş olanlardır: Ferazdak, Seyyid-i Hımyerî, Kays ibni Zureyh... Üçüncü kısım, bunlardan sonra gelenler, Da'bili Huzâî, Ebû Nevâs, Ebû - Tammâm, Buhterî Dîkül-cinn Abdüsselâm, Ebuş-Şıys, Huseyn ibni Dahhâk, İbnur-Rûmî, Mansûr-ı Namrî Eşca'-ı Eslemî, Muhammed ibni Veheb ve bu asırda yaşıyan ve Abbasoğulları devleti zamanında büyük şâir sayılanların ve bu asırdan sonrakilerin hepsi, Mervân ibni Abî - Hafsa evlâdından başka, Şia'dandır.

Dördüncü asrın dördüncü tabakası, üçyüzden itibâren ve sonra, Mütenebbil - Garb ibni Hânil - Endelüsî,

İbnil - Taâvîzî, Huseyn ibnil - Haccâc, Mihyâr-ı Deylemî, hakkında, şiir bir padişahla başladı, bir padişahla bitti denen şâirler padişahı Ebû Ferâsil Hamdânî... gibi şâirler ve Siâlibî'nin dört ciltlik «Yetîma» sindeki şâirlerin çoğu Şia'dandır ve hattâ, «Şiî olmıyan bir edib gördün mü?» sözü şöhret bulmuş, birisi şiirde pek ince, pek güzel hayaller ibâ' edince, «Şiirde râfızîlik ediyor» denmiştir. Mütenebbî ve Ebül - Âlâ'yı da Şiî sayanlar olmuştur; bâzı şiirleri de bu zannı kuvvetlendirir; «El - Murâcaâtir - Rayhâniyya» nin II. cildine bakmayı tavsıye ile iktifâ ediyoruz. Kureyşilerde ve bilhâssa Alevîlerde, yâni Alî (Aleyhisselâm) soyundan olanlarda Şerif Radıy ve Murtazâ, Şerif Ebül Hasan Aliyy-i Hımmânî gibi şâirler pek çoktur; «Nasmatus-sehar mimmen teşayyaa ve şaar» a mürâcaat edilirse görülür. Hattâ Emevîler içinde, Mervân ibni Hakem'in kardeşi Abdürrahman, Hâlidibnil - Âs ve Mervân ibni Muhammedis - Serûcî gibi Şiî olan şâirler mevcuttur. Zamahşarî, «Rabî'-ul - abrâr» da bu zâtın, şu şiirini zikreder:

Ey Abdi Menâf oğlu Hâşim'in evlâdı,
Her yerde sizdenim ben.

Sizsiniz Allah'ın seçtikleri, sizdendir
Uçan iki kanat sâhibi Ca'fer denen.

Alî ve Allah arslanı Hamza,
Peygamber'in iki oğlu Huseyn ve Hasen.

Umeyyeoğullarından olmama rağmen
Onlardan uzağım, Rahmân'a sığınırım ben.

«el - Agaanî» ve «Makaatilüt - Tâlibîn» sâhibi Ebul Farac-i Isfahânî ve Abulvardî de bunlardandır. Emevîlerden olup Şia mezhebine uyan daha birçok kişi var;

fakat bu Önsöz'ü bir kitaba bakmadan, aklımdakileri satıra dökerek yazdığım için adlarını sunmuyorum.

Sonra Şiî olan padişahlara, vezirlere geçersek söz uzar, satırlar dolar. Bu hususta dileyen, «El Husûnül - mania fî tabakatiş - Şia» ya mürâcaat edebilirler.

Bütün bunlar mı İslâma kasdetmişlerdir; bütün bunlar, Müslümanlığın aleyhinde mi çalışmışlardır?

Şia aleyhinde söylenen sözlerden biri, Hazret-i Peygamber'in; s. m ve İmâmların a. m, tekrar dünyâya gelecekleri, yâni rüc'at inancıdır. Fakat rüc'at, İmâmiyye katında zarûrî inançlardan değildir. Ona inanmakla Şiî olunamıyacağı gibi inanmamakla da Şiîlikten çıkılmaz. Rüc'ate âit haberler, Îsâ'nın, a. m, gökten ineceği, Deccâl'in çıkacağı gibi, gelecek çağlarda olacak şeylere âit verilen haberler gibidir ki bunlara inanmakla Müslüman olunmıyacağı gibi inkârla da Müslümanlıktan çıkılmaz. Diyelim ki rüc'at, Şia'nın esas inançlarından olsun, bununla Şia'nın, Mûsevîlikten müteessir olduğu gibi birşey isbât edilmiş mi olur? Mûseviler de Allâh'ın varlığına, birliğine inanıyorlar; şu hâlde Müslümanlık, Mûsevîlikten müteessir olmuştur diyebilir miyiz? Sonra Allah, dilerse bir topluluğu, ölümünden sonra diriltemez mi? Buna kudreti yok mudur? «Görmez misin ki binlerce kişi, ölümden çekinerek yurtlarından nasıl çıktılar da sonra Allah onlara, ölün dedi; sonra da diriltti onları » âyetini (II, 243) okumadılar mı; «Oğün, her ümmetten bir topluluğu haşrederiz» âyeti (XXVII, 83) gözlerine erişmedi mi? Halbuki Allah, kıyâmette bir topluluğu değil, herkesi haşredecektir (Meselâ XXXIV, 40, LVIII, 6, 18). Rüc'at inancını kınamak, ilk asırdan bu zamânadek Ehl-i Sünnet bilginlerine âdet olmuştur;

oysa ki bu, pek o kadar önemli birşey de değildir; fakat onlar, sanki puta tapılıyormuş, yahut Allâh'a şirkkoşuluyormuş gibi bunun üstünde dururlar da dururlar.

Sonra Şia, cehennem Şiî'ye haramdır; Şiî cehennemde pek az bir müddet kalır dermiş. Bunu, Şia kitaplarından hangisinde ve kim görmüştür? Şia kitapları meydandadır ve inancımız, Allâh sübhânehû ve taâlânın cenneti, kendisine. itâat eden mü'min kişi için yarattığıdır; isterse o kul, habeşî bir köle olsun. Netekim cehennemi de, kendisine isyân eden için yaratmıştır; isterse o kul, Kureşî ve seyyid olsun. Şia İmamlarından, aleyhimüsselâm, bunun emsâli, hadde, hisâba sığmaz haberler gelmiştir. Evet, Hazreti Peygamber'in ve İmamların, selâmullâhi aleyhim, bâzı suçlulara şefâati olacak; fakat bu, bir başka şeydir ve şefâatin kabûlüne inanmak da İslâm dîninin zarûrî inançlarındandır.

Bir de, İmâmet dolayısiyle Şia ile Hristiyanlığı kıyaslamıya kalkışanlar, Allah katında İmâm'ın, Mesîh inancına benzerliğini söyliyenler olmuştur. Fakat bu çeşit bir sözü Şia'dan kim söylemiştir, böyle bir inanç Şia'-da var mıdır? Eğer bu kıyaslamıya kalkışanların maksatları, İmâm ve bilhâssa Hazreti Alî hakkında aşırı bir inanç besliyen «Gulât — ileri gidenler, haddi aşanlar» ise, bunları Şia-i İmâmiyye — Ca'feriyye ile aynı saymak, bir görmek, bunların inançlarını İmâmiyye'ye mal etmek, büyük bir zulümdür. Şia-i İmâmiyye ve İmamları, bu fırkalardan teberrî etmişler, onları kâfir bilmişlerdir. Şia-i İmâmiyye, tenâsuhun, ittihâdın [*], hulûlün, Allah'ı cisim bilmenin şiddetle aleyhindedir. Hikmet ve kelâma âit İmâmiyye kitapları, binleri aşmakta-

[*] Tenâsuh ve hulûl, notta kısaca anlatılmıştı. İttihâd, kulun Tanrıyla birleşmesi demektir ki Şia-i İmâmiyye bunun da şiddetle aleyhindedir. A. G.

dır. Her kitapta, Allah tebâreke ve taâlânın tenzîhi, noksan sıfatlardan münezzeh oluşu, delilleriyle yazılıdır; böyle inançların bâtıl olduğu, delilleriyle ısbât edilmektedir. Kendilerini Şia'dan sayan, fakat İmâmiyye tarafından mülhid ve kâfir oldukları bildirilen fırkalarla İmâmiyye'yi bir sanmak, apaçık hatâdır, büyük bir zulümdür. Fakat esefle söyliyelim ki Şia hakkında söz söyliyenler, yazı yazanlar, bu mezhebe âit bilgilerini, bu mezhebin kitaplarından değil, Berberî İbni Haldûn'dan, yahut Endelüslü Ahmed ibni Abdu Rabbih'ten ve bunların benzerlerinden edinmişlerdir. Halbukî hem yer bakımından, hem verdikleri bilginin iftirâ ve taassuptan doğması bakımından bunların, Şia inançlariyle hiçbir ilgisi yoktur. Bunların hiçbiri Şia kitaplarına müracaat etmemiştir; onlara uyanlar da böyle bir zahmete katlanmayı akıllarına bile getirmemişlerdir [*]

Şîa mezhebinin Abdullâhibni Sabâ' ile başladığı da Şîa aleyhinde bulunanların boyuna söyledikleri, yazadurdukları sözlerden, yazılardan biridir. Hâlbuki Şia'nın Ricâl kitaplarında, yâni Hazreti Peygamber'den ve İmamlardan hadîs rivâyet edenlerle o çağlarda yaşıyanların hâl tercemeleriyle mezheb ve meşreplerini, inanılır ve ya inanılmaz olduklarını inceliyen kitaplarda bu adam ve benzerleri, İmamlar tarafından da, Şîa tarafın-

[*] Burada bir hâtıramızdan bahsetmeyi lüzumlu bulduk: Kırâat ve ses bakımından vaktiyle beğenilen bir Hâfız Efendi'ye, Seyyid Ahmed Deresi Mescidine gelip bir sûre kırâat buyurmasını recà etmiştik. Bize unf ile, ben, Râfızîlerin mescidine gelmem, onlar Müslüman değildir dedi. Şîa-i İmâmiyye kitaplarını okuyup okumadığını sorduk. Ne diye okuyacakmışım; onlar bâtıldır; onlar bizim kitaplarımızı okusunlar buyurdu. Bir mezhebin inancını bilmeden, gidişini görmeden hüküm yürüten ve Nehrevan hâfızlarının eşidi olan, ehl-i kıbleyi tekfîr cür'et ve cesâretini gösteren bu hâfız efendiye karşı verilecek cevap, ancak, «Bilgisizlerden yüz çevir» âyet-i kerîmesiydi; öyle yaptık.

A. G.

dan da lânetle anılır ve bunların, Şia-i İmamiyye ile hiçbir ilgisi yoktur .

Şia sözü nerden ve ne vakit çıkmıştır? Bu sözü ilk söyliyen kimdir? Bu hususta biz, Şia yollarıyle ve İmâmiyye râvîleriyle değil, bizzât Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin rivâyetleriyle bir-iki hadîs zikredeceğiz:

Suyûtî, «ad-Dürrül-mensûr fî tefsîri Kitâbillâhi bilme'sûr» da, İbni Asâkir rivâyetiyle Câbiribni Abdullâh'tan tahrîc eder; demiştir ki:

«Hazreti Peygamber sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem'in yanındaydık; Alî aleyhisselâm çıkageldi. Hazreti Peygamber s.m. buyurdu ki: Nefsim kudret kabzasında olan Allâh'a andolsun ki bu ve şiası, kıyâmet gününde kurtulmuşlardır, muratlarına erişmişlerdir. Derken, "İnananlar ve iyi işlerde bulunanlarsa: Onlar dır şüphe yok ki yaratılmışların en hayırlıları,, âyeti nâzil oldu.» (XCVIII, 7)

İbni Adiyy, İbni Abbâs'tan tahrîc eylemiştir; demiştir ki: «İnananlar ve iyi işlerde bulunanlar...» âyeti indiği zaman Rasûlullâh s. m, Alî'ye, «Onlar... sensin ve şîandır; kıyâmet günü Allah rızâsını kazanmış ve ondan râzı olmuş bulunacaksınız buyurdu.»

İbni Mardûye (Mardavayh), Alî'den a.m., rivâyet ve tahrîc eylemiştir; demiştir ki: «Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem bana, «Allâh'ın, İnananlar ve iyi işlerde bulunanlarsa: Onlardır şüphe yok ki yaratılmışların en hayırlıları âyetini duymadın mı? Onlar sensin ve senin şiandır; benimle onların buluşacakları yer, Kevser havuzunun yanıdır; ümmetler hisâba geldikleri zaman onlar, yüzleri ak olarak çağrılacaklardır dedi.» Suyûtî'nin zikrettiği hadîsler burda bitti.

Bu hadîslerin bir kısmını İbni Hacar de, Dârukutnî'den tahrîc ederek «Savâık» ında zikreder. Ümmü Seleme radıyallâhu anhâ, Hazreti Peygamber sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellemin, «Yâ Alî, sen ve ashâbın cen-

nettesiniz» buyurduğunu rivâyet etmiştir. İbnul-Asîr, «Nihâya» de «Kmh» maddesinde, Hazreti Peygamberin, s. m. «Yâ Alî, sen ve şian, Allâh'a, onun râzılığını kazanmış ve ondan râzı olmuş bir hâlde kavuşacaksınız; düşmanınsa, kızgın ve elleri boynuna bağlı olarak ulaşacak» buyurduğunu, sonra da ellerinin nasıl bağlı olduğunu göstermek için ellerini boynuna götürdüğünü zikreder. Bu hâdîsi İbni Hacar, «Savâık» ında ve diğerleri, başka yollardan tahrîc ederler ki bu da hadîsin, hadîs erbâbı katında şöhretine delâlet eder. Zamahşarî, «Rabî'ül-abrâr» da, Rasûlullâh'tan, s. m. rivâyet eder; buyurmuştur ki: «Yâ Alî, kıyâmet günü olunca ben, yüce Allâh'a sığınırım, sen benim kuşağıma yapışırsın; benimle Allâh'a tevessül edersin; evlâdın sana yapışırlar, evlâdının şîası da onlarla Allâh'a tevessül ederler» Dileyen, Ahmedibni Hanbel'in «Müsned»i, Nesei'nin «Hasâis»i gibi hadîs kitaplarına mürâcaat edebilir ve zikrettiğimiz hadîslere benzer bir bukadar daha hadîs bulabilir. Görülüyor ki İslâm şeriatının kurucusu, bizzât, Alî'nin şîasını anmış, defâlarca onlardan bahsetmiştir; onların kıyâmet günü, kurtulmuş, muratlarına ermiş, Allâh râzılığını elde etmiş, Allâh'tan râzı olmuş bir hâlde ve emîn olacaklarını buyurmuştur. Şüphe yoktur ki Hazreti Peygamber'in peygamberliğine inanan, sözünü de tasdıyk eder; çünkü «O'nun sözü, ancak vahyedilen şeyden ibârettir.» (LIII, 4)

Bütün sahâbe, Alî'nin şîası olsaydı, bir bölüğü «Alî'nin şîası» diye anılmazdı. Gerçekten de Hazreti Peygamber'in, s. m. zamânında da Alî tarafdârı olan, onu imâm bilen, Hazreti Peygamber'in sözlerini şerh ve tefsir eyliyen, hikmetlerini, hükümlerini tebliyg eden zât olarak onu tanıyan sahâbe az değildi ve Alî şîası sözü, bunlara âit bir husûsî ad, bu bölüğün bir adı olmuştu; netekim lûgat ehli de bunu söylemiştir. Nihâya'ya, Lisânül-Arab'a ve emsâli kitaplara mürâcaat edilirse bu adın, Alî'ye

uyanlara, evlâdına ve onun tarafdârı olanlara verildiği görülür. Şia sözünün, Alî'yi sevenlere ve ona buğzetmiyenlere verildiği söylenirse, bu tevil doğru olamaz; çünkü bir kimseyi sevmek ve ona buğzetmemek, onun şîası olmak için kifâyet etmez; burada bir husûsiyetin de bulunması gerektir ki bu da, o şahsa uymak, onun tarafını tutmaktır. Bu özellik olmadan birisine, birisinin şîası demek, ancak mecâzî bir itibarla olabilir; hiç şüphe yok ki bu sözle, Müslümanlardan bir kısmı kasdedilmektedir ki bunlar, dîğer Müslümanlardan bir özellikle ayrılmışlardır .

Çoğunluğu teşkil eden ve bu özellikle sıfatlanmıyan ashâb-ı kirâmın, Hazreti Peygamber'e muhâlefette bulunduklarını, onun irşâdına uymadıklarını da söylemiyoruz; hâşâ; Allâh, onlar hakkında böyle bir zanda bulunmaktan bizi korusun. Onlar, bugün de yeryüzündekilerin en hayırlılarıdır. Ancak hepsinin bu sözleri duymaması, duyanların, maksadı anlamamaları ihtimâli vardır. Yoksa ashâb-ı kirâm, İslâmın en yüce makamına sâhiptir.

Sâhib-şeriat, Aliyyibni Ebû- Tâlib'in özelliğini daima beyân buyurmuştur. Şia'dan gayrı Ehl-i Sünnetin hadîs bilginleri de bu husutaki hadîsleri tahrîc etmişlerdir; bu hadîslerin çoğu, Sahîhayn'de mevcuttur. Meselâ, «Hârun Mûsâ'ya ne menziledeyse Alî, bana o menziledeteyse», «Seni ancak mü'min sever ve sana ancak münâfık buğzeder» hadîsleri ve «Allâhım, bana, halkından sana en sevgilisini getir» meâlindeki kızarmış kuş hadîsi [*], «Ben sizin içinizde iki ağır, değerli şey bırakı-

[*] Hazret-i Peygamber sallallahu aleyhi ve âlihî ve sellem'e bir kızarmış kuş getirmişlerdi; bu hadîsi o münâsebetle buyurdular ve Alî (a.m.) geldi; berâberce yediler. A. C.

yorum; Allâh'ın kitâbı ve benim Ehl-i beytim» hadîsi, «Yarın bayrağı öyle birisine vereceğim ki o, Allâh'ı ve Rasûlünü sever; Allâh ve Rasûlü de onu sever» hadîsi [*], «Ali hak iledir, hak Ali ile» hadîsi gibi. Daha bunlara benzer birçok hadisler vardır ki sayıya sığmaz. Seyyid Hâmid Huseynil - Leknâhûrî, «Akabâtül - ansâr» adlı her cildi Sahih-i Buharî kadar olan ve on cildi aşan eserinde bu hadîslerin mûteber yollarla senedlerini tesbit etmiştir. Bu kitabı, bu çeşit kitaplardan biri olarak zikrediyoruz.

Hazreti Rasûl sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem bu âlemden, ebedi âleme göçünce sahâbenin bir kısmı, yaşının küçük olması, yahut Kureyş'ten olması dolayısiyle nübüvvet ve hilâfetin Hâşimoğullarında bulunmaması icâb ettiği mulâhazalariyle, yahut daha başka mülâhazalarla Ali'nin hilâfetini kabûl etmedi. Ali a. m. ise, her iki fırkanın, yâni Ehl-i Sünnetin ve Şia'nın ittifâkıyle, halifeye bey'at etmedi; hattâ Sahih-i Buhârî'nin Hayber gazvesi bâbında açıkladığı gibi altı ay sonra bey'at etti. Sahabeden Zubeyr, Ammâr, Mıkdâd v.s. gibi ona uyanlar da bey'at etmediler.

Sonra, bey'at etmemesinin, İslâmda, kapanmasına imkân bulunmıyacak bir gedik açacağını görerek bey'at etti. Herkes de bilir ki Ali, emîr olmayı istediğinden, hırsı yüzünden hilâfete meyletmiş değildi. Zi-kaar'da İbni Abbâs'a söylediği söz meşhurdur. O, ancak İslâmı kuvvetlendirmek, sâhasını genişletmek, hakkı diriltmek, bâtılı kahretmek istiyordu. Birinci ve ikinci halifelerin, tevhîdi yaymak, askeri silâhlandırmak, fütûhâtı geliştirmek husûsundaki gayretlerini görünce barıştı; dağılmıya meydan vermedi. Şiası da onun kanadının altına girdi; onun nûruyla nurlandı. Fakat hak, bâtıldan

[*] Hayber gazvesinde buyurulmuştur.

ayrılınca, doğru yol, sapıklıktan ayrılıp belli olunca, yâni Muâviye, Hazreti Ali'ye, a.m. bey'atten kaçınınca onunla savaştı; sahâbenin çoğu Ali'ye uydu; onun bayrağı altında savaştılar; kendisiyle berâber sahâbenin ulularından seksen kişi vardı ki hepsi de Bedir savaşında, Akabe bey'atinde bulunmuştu; Yâsıroğlu Ammâr, Zuş-şehâdeteyn Huzayma, Ebû-Eyyûbil - Ansarî ve emsâli gibi. Ali a. m. şehîd edildikten sonra Muâviye, islâmlar arasında, zorla hüküm süren, her hususta yalnız kendi re'yiyle hareket eyliyen pâdişahlar gibi harekete başladı; kendisinden önce gelip geçen halifelerin hareketlerinin tam zıddı bir yol tuttu. Halbuki Emirûl-mü'minîn'in işleri, hareketleri, her hususta zühd üzereydi; hileye, müdâheneye hiç tenezzül etmemişti; Muâviye ise buna tamâmiyle zıd bir yoldaydı. Mısır vâliliğini gadır ve hiyânetle Âsoğlu Amr'a nasıl verdiği, ümmeti, oğlu Yezîd'e bey'at için nasıl zorladığı, Ziyâd'ı, şerîat hükümlerine tamâmiyle aykırı olarak nasıl kardeşimdir diye tanıdığı ve tanıttığı, nasıl saray teşkîlâtı kurduğu, nasıl yaşadığı, yediği, içtiği mâlûmdur. Bütün bunlar, ilk iki halifenin silâha, orduya harcadıkları paralarla, Müslümanların paralarıyla sağlanıyordu. 422 hicrîde vefât eden vezir Ebû-Said Mansûr ibnil Huseynil - Âbî'nin «Nesrüd - dürr» de anlattığı şu hikâyeyi zikredelim:

Kaysoğlu Ahnaf diyor ki: Birgün Muâviye'nin ziyâretine gittim. Bana sıcak, souk, tatlı, ekşi birçok yemekler çıkarttı. Yemeklerin çokluğundan şaşırmıştım ki hiç bilmediğim, görmediğim bir yemek geldi. Bu nedir dedim. Kaz bağırsakları dedi; içi beyinle doldurulmuş, fıstık yağıyle kaynatılmış, sonra üstüne dövülmüş nöbetşekeri serpilmiş. Ben bu sözleri duyunca ağlamıya başladım. Neden ağlıyorsun dedi. Dedim ki: Ali'yi hatırladım. Birgün huzûrundaydım. Yemek zamânı geldi. Oturmamı istedi. Derken önüne, bağlanmış, düğümü mühürlenmiş bir dağarcık getirdiler. Dağarcıkta ne var de-

dim. Kavrulmuş arpa unu dedi. Alırlar diye mi korktun gibi bir söz söyledim. Dedi ki: Hayır; ne alırlar diye korktum, ne de nekeslikten bu işi yaptım; fakat Hasan'la Huseyn, sağyağ, zeytinyağı sürerler diye ürktüm de ondan böyle bağladım, mühürledim. Yâ Emîrel-mü'minîn dedim; haram mı ki? Hayır buyurdu; yalnız gerçek imâm olan kişilere, halkın yoksullarının isyân etmemesi için, en yoksullarının geçindiği gibi geçinmek gerek. Muâviye, evet dedi; üstünlüğünü inkâra mecâl olmıyan bir zâtı andın. Zamahşarî'nin «Rabî'ul-abrâr» ında ve buna benzer kitaplarda daha bunun gibi şeyler bulunabilir.

Nihâyet Muâviye, Allâh adına kabûl ettiği bütün şart ve ahitleri bozdu; İmâm Hasan'ı, a. m. zehirletti; sonra da hâli, ümmetçe mâlûm olan oğlu Yezîd için halktan zorla bey'at istedi ve isteğini yerine getirdi. Muâviye'nin ve Yezîd'in hilâfetlerinden îtibâren hilâfetin dinî bir cephesi kalmadı. Dîninse imamları vardı ve onlar, elbette din husûsunda bu makama daha ehildiler. Böylece îmân ehli, Ali'ye ve evlâdına, hadîs mûcebince cennet ehlinin gençlerinin iki seyyidi olan İmâm Hasan ve İmâm Huseyn'e bağlanmıştı. İmâm Huseyn'in Kerbelâ'da şehâdeti, bütün îmân ehlini kalbinden yaralamıştı. Böylece bu mahabbet daha kuvvetlendi. Ümeyyeoğullarıysa tamâmiyle müstebidce hüküm sürüyorlar, Ehli Beyte ve tarafdarlarına edilmedik zulmü bırakmıyorlardı. Fakat onlar, zulümlerini arttırdıkça Ehli Beyte olan bağlılık, hattâ onların uğruna candan, baştan geçme aşkı fazlalaşıyordu. Abdül-Melik, Haccâc vâsıtasiyle Kâ'be'ye mancınıklarla taşlar atıyor, Beytullâh'ı yıkıyor, yakıyordu. Zubeyroğlu Abdullah, câhiliyye devrinde bile hürmeti gözetilen Harem'de, Kâ'be'yle Makaam arasında öldürülmüştü. Medîne'de Mescid-i Nebî'ye at bağlanmıştı. Ümeyyeoğulları, hilâfet makamını az bir müddet işgal ettikten sonra hüküm, Mervânîlere

geçmişti; bu soyda, Ömer-ibni-Abdül'aziz müstesnâ, îmân ve İslâma hürmet eden hemen hiç görülmez.

Emevîlerden sonra hilâfet makaamına Abbasoğulları geçti. Fakat bunlar da, amıcalarının oğulları olan Alevîlere, yâni Alî soyuna, Emevîler kadar zulmettiler. Onların eserlerini yıktılar; ülkelerini harâb ettiler. Mütevekkil, İmâm-ı Huseyn Aleyhisselâmın meşhedini bile ortadan kaldırmak cür'etini göstermeye yeltendi. Bu asırlarda Alî evlâdı, yalan-dolan, hile ve düzenden ibâret olan siyâsetten çekildi. Meselâ İmâm-ı Huseyn'in (Aleyhisselâm) oğlu İmâm-ı Zeynül-âbidîn Alî (Aleyhisselâm) babasının şehâdetinden sonra kendini ibâdete, çevresinde bulunanların, kendisine uyanların ahlâkını tehzîbe verdi; bu yolu, tâbiînden Hasan-ı Basrî, Tâvûs-ı Yamanî ve İbni Sîrîn gibilere açtı; onlarla yürüttü. Oğlu Muhammedül-Bâkır ve torunu Ca'ferüs-Sâdık (Aleyhimesselâm) cedlerinin haberlerini, hadîslerini neşre koyuldular. Bilhâssa Ümeyyeoğullariyle Abbasoğullarının birbirlerini istihlâf ettikleri fetret devrinde Sâdık (Aleyhisselâm), mümkün olduğu kadar mecâl buldu, bu hususta gayret gösterdi; o dereceye kadar ki Şîa-i İmâmiyye, Ca'feriyye adıyle de anılmaya başladı. Ebül-Hasanil-Vaşşâ', Kûfelilerden bir topluluğa, Kûfe Mescidini kasdederek, ben öyle bir zamâna eriştim ki demiştir, bu câmide takvâ ehlinden dört bin kişiyi duydum, hepsi de, bana Ca'fer ibni Muhammed dedi ki diye ondan hadîs rivâyet ederdi. Hulâsa Emevîler ve Abbâsîler, saltanatlarını kuvvetlendirmiye, kendilerine karşı duranlarla savaşa koyulmuş, dünyâ nîmetlerine dalıp zevka kapılmışlarken Alî evlâdı ilme, ibâdete, takvâya sarılmışlar, cedlerinin yolunu kuvvetlendirmişler, onu yaymışlar, yürütmüşlerdi. Gerçekten de Resûlullâh (Sallâllahu aleyhi ve âlihi ve sellem) in halîfeleri bunlardı; ümmetin imâmı bunlardı. Sırasında nefislerini fedâ eden Hak kurbanları gene bunlardı ve bunlara

uyanlardı. Hucribni Adiyyil-Kindî, Amribni Hımık-Huzâî, Reşidül-Hecerî, Meysemut-Tammâr, Abdullah ibni Afif ve emsâli, bu hareketleriyle mal ve mevki' istemiyorlar, hakkı yerine getirmeyi, bâtılı yok etmeyi istiyorlar, bunun için can veriyorlardı.

Burada şunu da kaydetmemiz icâbeder: Biz, gerek Emevîlerin, gerek Abbâsîlerin bâzı iyi hallerini, İslâma hizmetlerini, İslâm sınırlarını genişlettiklerini inkâr etmiyoruz. Allah'a hamdolsun, gerçekleri inkâr edenler olmadığımız gibi ulu-orta sövüp sayanlardan da değiliz. Ancak, onlar da bir ümmetti, gelip geçtiler; kazandıklarına karşılık görecekleri mükâfat da onlara âit, mücâzât da cnlara diyenlerdeniz. Bizim bu sözlerden birinci maksadımız, Şia'nın nasıl meydana geldiğini, nasıl şartlar altında ve kimlerin çevresinde geliştiğini mümkün olduğu kadar bildirmektir.

İkinci maksadımız da Şia inançlarının usûl ve fürû'unu bildirmektir; bunları da gayet kısa, fakat özlü bir halde bildireceğiz.

Din, beş esâsa dayanır:

1) Yaradanı, Allah tebâreke ve teâlâyı tanımak, 2) Ondan gelen haberleri teblıyg edeni tasdıyk etmek, onlara inanmak, 3) İbâdeti, ameli bilmek, 4) Fazîleti elde edip kötülüğü terketmek, 5) Âhirete îmân etmek.

Şu halde din, ilim ve ameldir. «Gerçekten de Allah katında din, İslâm'dan ibârettir.» (III, 10) İslâm ve îman birbirine müterâdifdir ve üç rükne dayanır:

Tevhid, nübüvvet, maâd. Bir kimse, bunların birini inkâr etse müslüman ve mü'min olamaz. Fakat Allah'ın varlığına, birliğine, peygamberlerin ulusu Hazret-i Muhammed (s.m.) in peygamber olduğuna, âhiret gü-

nüne inanan, Allah'ı, Rasûlünü ve âhiret gününü tasdıyk eden, gerçek müslümandır; müslüman toplumundandır; kanı, malı, ırzı, müslümanlara haramdır. Bu üç rükne inanan ve dördüncü rükün olan ameli de ifâ eden kişi de mü'mindir. Amel, İslâmın binâsıdır ki beştir:

Namaz, oruç, zekât, hac ve cihad. Bu bakımdan îman, kalb ile inanmak, dille söylemek ve bu erkân ile amel etmektir. Kur'an-ı Kerim'de, nerde iman zikredilmişse, Allah'a, Rasûlüne ve âhıret gününe inanmak zikredilmiştir ki bunlar, İslâmın şartlarıdır. Bunlarla beraber «iyi ve temiz amel» de zikredilmişse, ikinci mâna kasdedilmiştir. Netekim Allah sübhânehû ve teâlâ, «Bedeviler, inandık derlerse de ki: İnanmadınız; fakat Müslüman oldunuz; iman ise kalblerinize girmedi» buyurur (XLIX, 14). Bundan sonra da, «İnananlar, o kişilerdir ki, Allah'a, Peygamberine inanırlar da şüpheye düşmezler sonra mallariyle, canlariyle savaşırlar Allah yolunda; işte onlardır doğru söyliyenlerin tâ kendileri» âyetiyle bunu açıklamıştır (15). Yâni iman, ıkrardır, yakıyndir ve ameldir. Bu dört rükün, yâni inanmak, ıkrâr etmek, yakıyn, yâni tam, şüphesiz inanc ve amel, Müslümanların çoğunluğunca İslâm ve îmânın temelleridir, asıllarıdır.

Şia, bu dört rükne bir beşinci rükün daha katar ki bu da imâmete inanmaktır; yâni imâmet, nübüvvet gibi Allah tarafından verilen bir mevki'dir, bir makamdır. Allah, «Ve rabbin yaratır dilediğini ve seçer; onların seçmiye hakları yoktur» âyet-i kerîmesine göre (XXVIII, 68) Allahu Taâlâ, kullarından dilediğini seçer, peygamber yapar; onu mûcize ile kuvvetlendirir. İmâmet için de dilediğini seçer ve nass ile peygamberlerine, onu, kendisinden sonra insanlara imam nasbetmesini emreder; kendisinden sonra şeriatına göre hükmetmesi için onu, ümmete bildirmesini buyurur; o da Allah'ın verdiği başarıyla onları başarır. Peygamber, Allah tarafından teblıyğ eder; imâmın teblıyğı ise peygamberin teb-

lıyğ ettiği şeylerdir ve onları yerine getirmektir; çünkü imâma, peygambere geldiği gibi vahiy gelmez. İmâmet, oniki kişiye âittir ve her imam, kendisinden sonraki imâmı bildirir. İmâmın da peygamber gibi hatâdan, suçtan ma'sum olması şarttır; aksi halde kendisine güvenilemez. Allah tebâreke ve teâlâ, İbrahim'e (Aleyhisselâm), «Ben seni insanlara imâm edeceğim dedi. İbrâhîm, soyumu da imâm et dedi. Allah, benim ahdime dedi, zâlimler nâil olamazlar.» (II, 124) Bu âyet-i kerîmede imâmın ma'sûm olduğu açıkça beyan buyurulmuştur. Aynı zamanda imâmın, zamânındaki halkın en üstünü, her çeşit bilgide en bilgini olması da şarttır; çünkü vücûdundan maksat, insanları olgunlaştırmak, nefislerini tertemiz bir hâle getirmek ve onları ilimle, temiz ve iyi amelle iyi ve temiz bir hâle getirmektir. «O, bir mâbuddur ki Mekkeliler içinden, kendi cinslerinden bir peygamber göndermiştir; onlara âyetlerini okumaktadır ve onları tertemiz bir hâle getirmektedir ve onlara rulmuştur (LXII, 2). İmam da peygamberin vekili, kitâbı ve şerîatın hikmetlerini öğretmektedir» buyunâibi, şerîatın koruyucusu, ümmetin muktedâsı ve Allah'ın seçtiği zattır; kendisi noksan olan, insanları olgunluğa götüremez. İmam, olgunluk bakımından, peygamberden sonra insanların en üstünüdür. İmâmete, bu esâsa göre inanan kişi, İmâmiyye'ye göre, bilhâssa mü'mindir; öbür dört rükne inanan ise, umumî olarak müslim ve mü'mindir; onun hakkında da İslâm hükümlerinin umûmu câridir; malı, ırzı, canı haramdır; huzûrunda, yahut kendisi yokken hürmeti, korunması vâciptir; İmâmete inanmadığından dolayı, Allah korusun, ona, hiçbir sûretle garez beslenemez, hakkında kötü söz söylenemez, kötü düşünce beslenemez. Evet, İmâmete inanırsa, âhırette mükâfâtını görür; fakat dünyâda bütün Müslümanlar birdir; birbirine eşittir; kardeştir. Âhırette ise elbette dereceleri ve amelleri bakımından, Allah

katındaki mertebelerinde ayrılık, üstünlük olacaktır; buna âit bilgi de Allah katındadır ancak; bu hususta hiç bir kimse birşey söyliyemez.

Şia'nın, diğer Müslüman mezheblerinden seçildiği en önemli özellik, Oniki İmâm'ın imâmetini tasdıyk etmektir; bu yüzdendir ki bu mezheb, «İmâmiyye» ve «İsnâ-aşeriyye», yâni İmâmete ve Oniki İmâm'a inananlar, uyanlar adlariyle anılmaktadır; yoksa Şia sözü, Zeydiyye ve İsmâiliyye'ye ve Şiîliği kabûl eden diğer fırkalara da denir. Hattâ İslâm sınırını aşan Hattâbiyye ve emsâli gibi mülhidler de kendilerini Şiî saydıklarından fırkaları yüzü de aşar. Fakat bugün Şia denince, Ehl-i Sünnet'ten sonra İslâmın çoğunluğunu teşkil eden ve Şia'nın ferd-i kâmili olan İmâmiyye (İsnâ-aşeriyye — Ca'feriyye) hatırlanır. İmamların onikiye inhisârı da duyulmamış birşey değildir. Ehl-i İslâmın sahih hadîs kitaplarında, meselâ Buhârî'nin «Câmi'us-Sahîh» inde ve sâirede, müteaddid yollarla, sahih senedlerle Hazret-i Peygamber (Sallâllahu aleyhi ve âlihî ve sellem) in, «Bu iş on iki halîfe ile tamamlanır; hepsi de Kureyş'tendir» buyurduğu tahrîc edilmiştir ve bu mealde daha birçok hadîs vardır. Ehl-i Sünnet de hilâfetin, Hazret-i Peygamber (s.m.) den sonra otuz yıl süreceği hakkında bir hadîs tahrîc etmiştir; otuz yıldan sonra zâlim padişahlar devrinin başlıyacağını bildirmiştir. Hâsılı biz burada, Oniki İmâm'ın imâmetleri hakkında delil îrâd edecek değiliz; biz burada ancak Şia inançlarının temellerini, hükümlerinin esaslarını pek kısa, fakat özlü olarak belirteceğiz. Tekrar edelim ki din, ilim ve amelden meydana gelir; dinî vazifeler de akla ve bedene âittir. Bedene âit vazifeler, iki yolda yürür ki ilerde anlatılacaktır.

Birinci ve aklî vazifeler, inanca âittir. Şimdi bunları anlatmaya başlıyoruz:

TEVHÎD

İmâmiyyeye göre, akıllı kişiye, yaradanını bilmek, tanımak, ulûhiyyetinde bir olduğuna, rab oluşunda ortağı, benzeri bulunmadığına, yaratmak, rızık vermek, öldürmek, diriltmek, yoktan var etmek, varı yok etmek gibi işleri, şerîki olmaksızın yaptığına inanmak gerektir ki bu inanç, akıllı kişinin aklının da hükmedeceği bir inançtır, İmâmiyye, varlık âleminde Allah'dan başka bir müessir olmadığına inanır ve rızık vermek, yaratmak, öldürmek, diriltmek gibi bir fi'li, Allah'tan başkasından bilen kişinin kâfir ve müşrik olduğunu, Müslümanlıktan çıktığını hükmeder. Tâat ve ibâdetin, öz doğruluğuyla yalnız Allah'a olması gerektir. Allah'la beraber bir başka varlığa ibâdet eden kişi, yahut ondan başkasına tapan, yâhut ona, ma'nen yaklaşabilmek için bir ayrı varlığa, bir başkasına tapan, ibâdet eden kişi kâfirdir. İbâdet, ancak bir olan, şeriki bulunmayan Allah'adır. Peygamberlerin, imamların; (Selâmullahi aleyhim) Allah'tan teblıyğ ettikleri şeylere itâat gerektir; fakat onlara, Allah'a ibâdet ediyorum diye ibâdette bulunulamaz. Böyle birşeye kalkışmak, şeytanın hîlesine, mekrine uğramaktan doğar. Evet, onlarla kutlanmak, Allah katındaki yücelikleriyle, dereceleriyle Allah'a

tevessül etmek, merkadleri yanında Allah'a namaz kılmak câizdir. Fakat bütün bunlar, hâşâ, onlara ibâdet etmek değildir; Allah'a kulluktur; O'na ibâdettir. Çünkü onlara namaz kılmakla merkadleri yanında Allah'a namaz kılmak arasında fark vardır. «Allah, Tanrı evleri olan mescidlerde, adının yüceltilmesine ve anılmasına izin vermiştir» buyurulmuştur (XXIV, 36). İşte İmâmiyyenin tevhid hakkındaki inancı ve hepsinin de birleştiği inanç, muhtasar olarak anlattığımız bu inançtır; bu itikaddır. Hattâ İmâmiyye, tevhidde daha da ileri gider. Tevhîdin, tevhîd-i zâtî, tevhd-i sıfâtî, tevhîd-i fi'lî gibi kısımları da vardır ki sözü uzatmamak için bunlardan bahsetmiyoruz [*].

---

[*] Tevhîd-i zâtî, Allahu Teâlâ'nın bir olup şerîki, nazîri, vekîli, vezîri bulunmayışına inanmaktır. Tevhîd-i sıfâtî, sıfatlarının, zâtından ayrı bulunmadığına inanmaktır. Sıfât-ı sübutiyye sekizdir: 1) Herşeye gücü yeter; ihtiyâriyle kaadirdir, mecbûr olarak değil ve aciz onda olamaz. 2) Herşeyi künhüyle bilir. 3) Hay'dır, hayâtı dâimîdir; fakat rûh ile değil. 4) İrâde sâhibidir; iyiliği diler, kötülüğü hoş görmez. 5) Duyar, görür; kulak ve gözle değil; zâtî bilgisiyle. 6) Evveline evvel yoktur, kadîmdir; varlığından önce yokluk tasavvur edilemez; sonuna son yoktur, bâkıy ve ezelîdir. 7) Mütekellimdir, dille değil; kelâmı yaratandır. 8) Sâdıktır, va'dinden hulfetmez; kizb, ona câiz olmaz. Allah'da şu sıfatlar da yoktur; bunlara selbî sıfatlar denir: 1) Mürekkeb değildir, 2) Cisim değildir; 3) Sıfatları hâdis değildir, teceddüd etmez; 4) Gözle görünmez; 5) Şerîki, benzeri yoktur; 6) Muhtâc değildir ve olmaz; 7) Sıfatları, zâtına mugayir değildir. Tevhîd-i fi'lî, yaratmak, yaşatmak, öldürmek, diriltmek... gibi işlerin ancak O'nun tarafından yapıldığına ve ef'âlinde şerîki, yardımcısı, irâdesine cebreden bulunmadığına inanmaktır. Tevhîd-i ibâdetî, ibâdetin, ancak O'na edileceğine, O'ndan başkasına ibâdetin câiz olmadığına inanmak ve bu inanca sâhib olmaktır.

A .G.

NÜBÜVVET

Şîa-i İmâmiyye, Kur'an-ı Kerîm'in bildirdiği gibi bütün peygamberlerin Allah tarafından gönderilmiş olan dereceleri yüceltilmiş, nübüvvete mazhar edilmiş, melek vâsıtasiyle gelen, vahyedilen, Allah emirlerini kullara teblıyğ vazifesiyle vazifelendirilmiş kullar bulunduğuna inanır. Allah onları, halkı gerçeğe dâvet için göndermiştir. Muhammed (Sallâllahu aleyhi ve âlihî ve sellem), peygamberlerin sonuncusudur; şerîat sâhibi olan üstünlerinin en üstünü, halkın en hayırlısı ve yücesidir. Hatâdan, yanılmaktan ma'sumdur. Bütün ömrünce Allah, onun mübârek rûhunu kabzedinceyedek her işi, ancak Allah rızâsına uygundur; suç işlememiştir. Allah, onu, geceleyin Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya götürtmüş, sonra mübârek cesediyle Arş'ın, Kürsî'nin yücelerine yüceltmiş, ona hicabları açmıştır. O da ma'nen rabbine yaklaşmış, yakınlaştırılmıştır. Müslümanların ellerinde bulunan kitab, Kur'an-ı Mecîd, Allah'ın mûcize olarak insanlara, kendi hükümlerini bildirmek, helâlle harâmı ayırdetmelerini sağlamak için indirdiği kitabdır; mislini hiçbir ferd ibdâ' edemez. Onda bir noksan, bir değiştirilme, bir ziyâde yoktur. İmâmiyye, bu inançta müttefiktir. Biri çıkar da Kur'an'da

bir noksan olduğunu, değiştirilme bulunduğunu söylerse hatâ eder; çünkü o ulu kitabda, «Gerçekten de biz indirdik zikr'i ve gerçekten de onu koruyan biziz elbet» buyurulmuştur (XV, 9). Bizim, yahut başkalarının yollarından gelen ve Kur'an'ın noksan olduğuna, bâzı yerlerinin değiştirildiğine dâir olan haberler zaifdir, şâzdır, haber-i âhâd, ilmi ifâde etmediği gibi onunla amel de edilemez; ancak te'vil olunabilir [*]. Bütün İmâmiyye, Muhammed (Sallâllahü aleyhi ve âlihî ve sellem) den sonra birisinin peygamberliğine inananın, yahut kendisine vahiy geldiğini, kitab indirildiğini söyliyenin küfrüne hükmeder; katlini vâcib bilir.

---

[*] Haber-i âhâd, tek kişilerin haberleri anlamına gelir. Örfte, bir hadisi, tek bir kişi rivâyet ederse, o râvînin doğru ve yalan söylemeyi âdet edinip edinmemesi, bir menfaat gözetip gözetmemesi, zekâsının, aklî melekesinin iyi olup olmaması, haberi bizzat duyup duymaması, o işi görüp görmemesi, hâfıza kuvvetinin derecesi gibi hususların aranması gerektir. Fıkıhta, birşeyin sübûtu için iki âdil şâhidin vücudu şarttır; aynı zamanda yukarda anlatılan şüphelerin halli de mümkin olamaz. Bu yüzden haber-i âhâd yakıyn ifâde edemez.

A. G.

İMÂMET

İmâmiyye, diğer İslâm mezheblerinden, bu inançla ayrılır. İmâmete inanmak, İmâmiyyenin usûlündendir. Bundan başka farklar, fürû'a âittir ve bütün müctehidlerde görülür; Hanefî ile Şâfiî ve sâir mezheb erbâbı arasındaki farklar gibidir. İmâmiyye, imâmeti Allah tarafından verilen bir makam olarak kabûl eder. Allah, kullarına nasîb olmıyan bilgisiyle nasıl peygamberi, onların arasından seçmişse, nasıl ona itâati farzetmişse, peygamberine de Hazret-i Alî (Aleyhisselâm) ın imâmetini ümmetine bildirmesini, kendisinden sonra onun imâm olduğu teblıyğ buyurmasını emretmiştir. İnsanlar, bugüne kadar nasıl imân ve yakıynde bir değillerse o gün de bir olmadıklarından Hazret-i Peygamber (s.m.) bu işin ümmete ağır geleceğini, amcasının oğlunu ve dâmadını sevdiğinden bu işi yaptığını sanacaklarını düşünmüş, bunun üzerine Allah sübhânehû ve taâlâ, «Ey Peygamber, bildir sana rabbinden indirilen emri ve eğer bunu yapmazsan onun elçiliğini yapmamış olursun.» diye vahyetmiş (V, 67). Hazret-i Peygamber de (s.m.) bu emir üzerine son haccı olduğu için Vidâ' Haccı denen hacdan dönerken Gadîru Humm'da ashâba bir hutbe okuyup «Ben mü'minlere nefisle-

rinden evlâ değil miyim» diye sormuş, onlar, evet diye tasdıyk edince de, «Ben kimin mevlâsı, yâni efendisi, veliyyül-emri isem bu Alî de onun efendisi, veliyyül-emri, imâmıdır» diye Allah'ın emrini teblıyğ buyurmuştur. Başka yerlerde de imâ ve işâretle, yahut açıkça bunu te'kîd etmiş, Allah'ın emrini yerine getirmiştir. Fakat Müslümanların büyükleri, Hazret-i Peygamber (s.m.) den sonra bu nassları, ictihadlarına göre te'vîl etmişler, İslâmın salâhını bunda görmüşlerdir. Hazret-i Alî (Aleyhisselâm) ve sahâbenin ulularından bir topluluk, önce, ümmetin seçtiği halifeye bey'atten çekinmişler, fakat sonradan bu hususta ısrârın İslâma büyük zararlar vereceğini anlayıp bundan vazgeçmişlerdir. Malûmdur ki Emîrül-mü'minîn Alî'nin (Aleyhisselâm); nazarında İslâm, kendi nefsinden ve nefsine âid herşeyden daha azizdi. Gazvelerde İslâm için nefsini nasıl fedâ ettiği meydandadır; halifeye uyması da bu yüzdendi ancak. Fakat o, bunu İslâmın salâhı için münâsib görmekle beraber Allah tarafından verilmiş bir makam olan imâmet, onundu ve Allah'ın verdiği o makam ondan alınamazdı. Fakat hilâfet kendisine tefvîz olununca Muâviye'nin vâli olarak Müslümanların başında kalmasından, Müslümanlara emretmesinden, hüküm yürütmesinden, gene İslâma büyük bir zarar geleceğini görmüş, onunla uzlaşmayıp savaşa girişmişti.

Hâsılı İmâmiyye, biz Alî'nin şiasıyız; yâni taraftârıyız; ona uyanlarız; onunla uzlaşanlarla uzlaşmışız; barışığız; onunla savaşanlarla savaşmadayız. Onu sevene dostuz; düşmanına da düşmanız; bu da Hazret-i Peygamber (Sallâlahu aleyhi ve âlihî ve sellem) in, «Allahım, onu seveni sev; ona düşman olana düşman ol» emrine uymaktan başka birşey değildir; Alî'yi (Aleyhisselâm) ve evlâdını sevmemiz, Hazret-i Peygamberi (s.m.) sevmemizdendir; ona itâat etmemizdendir derler.

Bunları izâh, maksadımızın dışında olduğundan biz, gene İmâmiyye hakkındaki sözümüze gelelim; diyoruz ki: İmâmiyye, Allah tebâreke ve taâlâ'nın yeryüzünü, kullarına huccet olan bir nebî, yahut vasîsiz bırakmadığına inanır; bu vasî, ister kendini bildirsin, ister bildirmesin; gizlensin. Hazret-i Peygamber (Sallâllahü aleyhi ve âlihî ve sellem), Alî'nin (Aleyhisselâm) imâmetini, Hazret-i Alî, oğlu Hasan'ın; o da kardeşi Huseyn'in (Aleyhimesselâm) vasî olduğunu bildirmiş, böylece Onikinci İmâm olan ve zuhûru beklenen Mehdî'yedek; (Aleyhisselâm) hepsi vasî olarak bildirilmiştir. Bu Âdem (Aleyhisselâm) den sonuncu peygamber olan Hazret-i Muhammed'e (s.m.) kadar bütün peygamberlerde cârî olan sünnetullahtır. Vasîliğin isbâtı husûsunda din bilginlerinin ulularından pek çoğu, birçok kitap yazmıştır. İlk zamanlardan, sadr-ı evvelden, hicrî dördüncü yüzyıla kadar bu hususta kitap yazanları bildirelim:

Hişâmibni Hakem'in, Huseynibni Saîd'in, Hakem ibni Miskît'in, Aliyyibnil - Huseynibnil - Fadl'ın, İbrâhîmibni Muhammedibni Saîdibni Hilâl'ni, El-Mahâsîn sâhibi Ahmedibni Muhammedibni Hilâli-Barkıy'nin, büyük müverrih Abülâzîzibni Yahyal - Culûdî'nin «Vesâyet» e âit kitapları vardır. Bunların çoğu, birinci ve ikinci asr-ı hicrî ricâlindendir. Üçüncü asırda da vasîlikten bahseden büyük bir topluluk vardır. Aliyyibni Riâb, Yahyâbni Mustafâd, Muhammedibni Ahmedis-Sâbûnî'nin vasîlik hakkında kitapları olduğu gibi Muhammedibnil - Farruh'un «Kitâbul - Vasıyyetü val - İmâme» si, kadri yüce müdekkık müverrih «Mürûcuz - Zeheb» sâhibi Aliyyibnil - Huseynil - Mes'ûdî'nin, Seyyidüt - Tâife Muhammedibni Tûsî'nin, dördüncü asırdan sonra Mûsabnil - Hasan Benî Âmir'in te'lif ettiği vasîliğe âit kitapları mevcuttur. Mes'ûdî, «Isbâtul Vasıyya» adlı meşhur kitâbında her peygamberin oniki vasîsi olduğunu bildirir ve adlariyle hepsini zikreder; muhtasar hal tercemelerini de yazar; Oniki İmam hakkında da bâzı tafsîlâta girer ki bu kitap, İran'da basılmıştır. Bilginlerin İmâmet hakkında te'lif ettikleri, bu hususta aklî ve naklî delilleri bildirdikleri kitaplardan bir kısmı bunlardır; biz bu hususta fazla söz söylemiyeceğiz.

Evet, Müslim fırkalarının ve başkalarının, İmâmiyye'nin Mehdî hakkındaki inancını kınayışları, bu inancı inkâr edişleri vardır; hiç bir belirtisi görülmiyen, ortadan kaybolmuş bulunan İmâmın varlığı, şüpheyi mûcib olmuştur. İnkâr edenlerin sözleri iki esâsa dayanır:

Birincisi, bin yılı geçtiği halde yaşamakta bulunmasıdır. Bunlar, bu inkârda bulunurlarken Nûh Aleyhisselâm'ın ömrünü unutmuşa benzerler. Oysa ki Kur'an-ı Kerîm'in apaçık bildirdiğine göre Nuh (Aleyhisselâm), kavmi arasında «Bin yıldan elli yıl eksik bir müddet kaldı» âyeti sarihtir (XXIX, 14). Hattâ bu peygamberin bin altıyüz, üçbin yıl ömrü olduğunu söyliyenler olduğu gibi hadîs bilginleri, Nûh Peygamber'den daha uzun ömürlü olanların bulunduğunu da kaydetmişlerdir. «Tehzîbül - Esmâ» da, Hızır'ın hayâtı ve peygamberliği hakkındaki ihtilâflar anlatıldıktan sonra bilginlerin çoğunun, onun hayatta olduğunu ve peygamber bulunduğunu söyledikleri, Sûfîlerle temiz kişilerin, bilgi erbâbının bu husustaki ittifâkı, onu görenlerin, onunla buluşanların bulunduğu, birçok delillerle anlatılıyor, ondan bilgi elde edenler, sorularına cevaplar alanlar bildiriliyor ki bunlar, anlatılmakla bitmez ve zâten söyliyeceklerimiz de meşhur ve malûmdur. Şeyh Abu Amribnis-Salâh, âlim ve sâlih kişilerin katında Hızır'ın diri olduğuna dâir fetvâlar vermiş, şâzz olarak bâzı muhad-

dislerin, bunu inkâr ettiklerini bildirmiştir. Bir başka yerde de o ve Zamahşarî, «Rabî'-ul Abrar» da, Müslümanların, dört peygamberin diri olduğunda müttefik bulunduklarını, bunlardan İdris ile İsâ'nın (Aleyhimesselâm); gökte, İlyas ile Hızır'ın (Aleyhimesselâm); yer yüzünde olduğunu söylemiştir. Malûmdur ki Hızır, peygamberler babası İbrahim'in (Aleyhisselâm) zamânında doğmuştur. Yüzlerce yıl, tabiî ömriyle yaşayanlar da çoktur ki Seyyid Murtazâ, «Amâlî» sinde, bunların bir kısmını anar; Saduk gibi başkaları da bunları zikretmişlerdir. Asrımızda bile yüzyirmi yıl yaşayanları, bundan daha az, yahut daha çok ömür sürenleri görmüşüzdür. Bir gün yaşatan, bundan daha az, yahut daha çok, binlerce yıl da yaşatabilir. Esâsen bu, olağanüstü bir şeydir ve peygamberlerle evliyânın, olağanüstü şeylere mazhar olmaları şaşılacak, yahut görülmemiş bir şey midir? Hattâ batı bilginlerinin çoğu, dünyâda ebedî yaşamanın imkânını bile söylemişlerdir. Burada, uzun bahislere girip bunu tahkıyk mümkin ise de konumuz ve kitabımız buna müsâid değildir.

İkincisi, kendisi ortada olmayınca varlığının ne hikmeti var; ondan faydalanılmadıkça varlığı, yokluk gibi değil midir sorusudur. Fakat bu soruyu soranlar, Rabbin bundaki hikmetini, ilâhî mesâlihini, yaratılış ve yaratış sırlarını, teşrîî hükümlerin hikmetlerini biliyorlar mı? Nice şeyler var ki hâlâ hikmeti bilinmiyor. Hacer-i Esved, zararı dokunmıyan, faydası görülmiyen bir taşken öpülmesindeki hikmet ne? Neden akşam namazı üç rik'at da yatsı namazı dört, sabah iki? Bunlar gibi daha nice şeyler var ki Allahu Taâlâ, mânen kendisine yakın olan meleklere, şerîat sâhibi peygamberlere bile bildirmemiştir. Kıyâmetin kopacağı zaman, yağmurun yağacağı an v.s. (XXXI, 34).

Hikmetini bilmediğimiz bâzı şeyler var ki bizden gizlenmiştir: İsm-i A'zam, Kadr Gecesi, İcâbet saati gibi. Allah'ın, bizce hikmeti bilinmiyen birşeyi işlemesi veya bir hükmü vermesi, şaşılacak birşey değildir; iş, bunun vukuunda ve gerçek oluşundadır. Peygamber (s. m.) in ve ma'sûm vasîlerinin; (Aleyhimüsselâm) haber verdikleri şeye inanmamız gerektir; hikmetinden sebebinden bahsetmemiz gerekmez. Ancak Mehdî hakkında, Hazret-i Peygamber (Sallâllahu aleyhi ve âlihi ve sellem) den gelen hadîsler, iki taraftan da, yâni Şia'dan da, Ehl-i Sünnet'ten de gelmiştir. Hikmetini bilmediğimiz halde tasdıyk etmek zorundayız. Esâsen bu husûsu tafsîle şu muhtasar kitap kifâyet etmez. İmâmet husûsunda ve her asırda bir imâmın bulunduğu, yeryüzünün huccetten hâlî kalmıyacağı hakkında inancımız vardır ve budur. Onun varlığı lûtuf olduğu gibi tasarrufu da bir başka lûtuftur. Hikmetten sorulmaz, buna dâir deliller pek çoktur; fakat Allah dilerse bu kadarı da kâfidir.

ADALET

Adâletten maksat, Allahu Taâlâ'nın, hiçbir kimseye zulmetmiyeceğine ve akl-ı selîm'in kötü gördüğü şeyi işlemiyeceğine inanmaktır. Bu esas, ayrı ve başlı başına bir esas değildir; Allah'ın cemâl ve kemâl sıfatlarının hepsini hâiz olması îtibâriyle zâtında ve vahdâniyyetinde mevcuttur. Ama Aş'arîler, Adliyye'ye, yâni adle inananlara muhâlefet etmişler, husün ve kubhun, yâni güzel ve iyi işle kötü ve yaramaz işin aklî olduğunu, akılla anlaşılıp bilineceğini inkâr etmişlerdir. Onlar, husün, ancak şerîatın husün olarak kabûl ettiği şey olduğu gibi kubuh da ancak şerîatın kubuh olarak kabûl ettiği şeydir; Allah dilerse, kendisine itâat edeni cehenneme koyar, isyân edeni cennete koyar; bu, kötü bir şey olamaz; çünkü o, mülkünde, dilediği gibi tasarrufta bulunur; «Yaptığından sorulmaz, sorumlu değildir; onlardır sorumlu olanlar» (XXI, 23) demişlerdir. Hattâ onlar, Sâni' Taâlâ'yı mârifeti ve mûcizeyi de duygu yoluyla ve şer'î olarak kabûl ederler; akıl yoluyla değil. Fakat adle inananlar, bütün bu nazarî şeylerde hâkim olan, müstakıl olarak akıldır; şerîat, ancak aklın kabûl ettiğini te'kîd eder, irşâd eyler. Akıl, müstakıl olarak bâzı şeylerin iyi ve güzel, bâzı şeylerin de kötü ve çirkin olduğuna hükmeder; aynı zamanda Allah'ın kötü şeyi hükmetmesi de imkânsızdır; çünkü hakîmdir; hükmünde hikmet ve isâbet vardır; zulüm ise kötü şeydir (Allah, kullarına zulmü irâde buyurmaz; XL, 31; âlemlere zulmü irâde etmez; III, 108); kötü şeyi yapmak, hikmete aykırı olduğu gibi itâat edeni azaplandırmak zulümdür; zulüm ise kötüdür derler

ve adl sıfatını Allah'a isbât ederler; bu sıfatı, diğer sıfatlardan bilhâssa ayırıp zikrederler; böylece de «Aşaire» nin inancına muhâlefette bulunurlar. Aşâire de Allah tebâreke ve taâlânın âdil olduğunu inkâr etmez; fakat onlarca adâlet, Allah'ın yaptığı şeydir ve her yaptığı güzeldir. Bu yüzdendir ki Mu'tezile ve İmâmiyye'nin, aklın hükmü, iyiyi ve kötüyü, güzeli ve çirkini anlayışı husûsundaki re'ylerini inkâr ederler; aklın, bu iyi bir şeydir; bu da kötü birşeydir diye her hangi birşeye hükmetmesini kabûl etmezler. Adle inananlar ise hüsnün ve kubhun aklî olduğunu ve aklın, husün ve kubha hükmedeceğini kabûl ederler. Lûtfu ve nîmeti veren Allah'ı şükrü vâcib bildikleri gibi mûcizenin de aklen vücûbuna inanırlar. Mes'elenin en çetinlerinden biri olan cebr ve ihtiyâr mes'elesi de bu esâsa dayanır. Aşâire, cebre mütemâyil iken Mu'tezile, insanın hür ve muhtâr bulunduğuna, irâdesinde hür olduğu cihetle işlediğini dileğiyle işlediğine, ancak kendisinin varlığı, nasıl Allah sübhânehû ve taâlâdan ise ihtiyâr vasfının da ondan olduğuna inanır. Allah, kulu yaratmış, ondaki ihtiyâr vasfını da halketmiştir. Ancak ihtiyâr, tüm olarak Allah'ındır; kulun şahsına âid işlerdeki ihtiyâr ise kula âittir ve kuldandır. Allah bir kula bir işi zorla yaptırmadığı gibi zorla da terkettirmez; dilediğini yapmasına ihtiyâr vermiştir; bu yüzden de akıl bakımından ve akıllılarca kul, şer işlerse onu azaplandırması, iyi bir işte bulunursa onu övmesi, ona sevab vermesi doğrudur, yerindedir. Böyle olmadığı takdirde sevab ve azâbın bâtıl olması, peygamberleri yollamanın, kitapları indirmenin, vaad ve vaîdin faydasız ve abes bulunması icâbeder. Bu mes'eleyi, «ad-Dînu val-İslâm» adlı kitabımızın son cüz'ünde etraflıca anlattık; burada sözü uzatmıyacağız. Hulâsa olarak diyeceğiz ki İmâmiyye'nin inancından ve usûlünden biri de Allah sübhânehû ve taâlâ'nın âdil ve kulun hür ve muhtâr oluşudur.

MAAD

İmâmiyye, öbür Müslüman mezheblerinin inandıkları gibi Allah sübhânehû ve taâlânın, halkı yeniden ve ölümünden sonra kıyâmet gününde, hisab ve cezâ için dirilteceğine inanır. Şahıs, ayniyle, cesediyle ve rûhuyla dirilecektir; o kadar ki, birisi onu görse filândır der. Bu tekrar diriltişin keyfiyetini münâkaşaya lüzum yoktur; yok olanı tekrar varlığa getirmek sûretiyle mi, yoksa varlığın bir daha zuhûru sûretiyle mi, yahut da başka bir tarzda mı olacaktır; bunu incelemeyiz. İmâmiyye, Kur'an ve sünnetle kesin olarak sâbit olan cennete, cehenneme, berzaha, azâba, mîzâna, sırâta, a'râf'a ve «Küçük, büyük, bütün işlerimizin tesbît edildiği kitâba» (XVIII, 49), insanların hayır, yahut şer, yaptıklarına karşılık mükâfat ve mücâzât göreceklerine, «Zerre ağırlığınca hayır yapanın, o hayrın karşılığını, zerre ağırlığınca şer işleyenin de o şerrin karşılığını göreceğine» (C, 7-8), apaçık vahy ile ve emîn ve gerçek peygamber (s.m) tarafından bildirilen bütün maâd ahvâline inanır.

Burayadek anlattıklarımız, akla ve kalbe âit ve imâna dâir kısımdır ki ilim ve inanca âittir. Şimdi bedenin vazîfelerine, yâni îman esaslarına göre bedenimizle işliyeceğimiz amellere geçiyoruz.

*

İmâmiyye, İslâm şerîatı hükmünce mükellef olan

kişilerin, bütün işledikleri işlerin Allah tarafından şu beş hükme râci' olduğuna inanır:

Vâcib, yâni farz, haram, sevab, mekruh, mübah.

Mala, nikâha ve sâireye âit muamelâtın hepsi, şerîat bakımından ya sahihtir, yahut fâsiddir. Allahu taâlâ, bütün hükümleri, peygamberlerin sonuncusu olan Hazret-i Muhammed Sallâllahü aleyhi ve âlihî ve sellem vâsıtasiyle bildirmiş, Hazret-i Peygamber'e bunlar vahiy yolunyla teblıyğ edilmiştir. Hazret-i Peygamber (s.m.) de bunları insanlara ve bilhâssa her gün huzûrunda bulunan sahâbesine, «İnsanlara tanık olasınız ve peygamber de size tanık olsun» hükmünce (XXII, 78) iblâğ eylemiştir. Nübüvvet çağında meydana gelmemiş olan, yahut bildirilmesi iktizâ etmiyen hükümleri de Hazret-i Peygamber (s. m) vasilerine ve her vasî, kendisinden sonra gelene, zamânında ve lüzûmunda bildirilmek üzere anlatmıştır. Hazret-i Peygamber'in zamân-ı saâdetinde bildirilen hadîslerin anlamlarını da sahâbe, kendi anlayışları ve kaabliyetleri derecesince anlamışlardır. «Gökten yağmur yağdırır da vâdîlerde alabilecekleri kadar seller, ırmaklar olur.» (XIII, 17).

Meselâ bir sahâbî, herhangi bir hükmü duymuş, bir başkası ise ona aykırı hükmü duyup rivâyet etmiştir. Bu iki hükümden birinde mutlaka bir özellik vardır; râvinin biri bu özellikten gaflet etmiş, yâhut da naklederken gaflette bulunmuş, böylece bir aykırılık meydana gelmiştir ki bu, aslında yoktur. Bu gibi sebebler yüzünden Hazret-i Peygamberin (s. m) huzûruyla mümtâz olan sahâbe dahi, hükümleri anlamak husûsunda ictihâda, hadîse dikkat etmiye, karîneleri gözetmiye, sözdeki maksadı bilmiye ihtiyac duymuştur. Sahâbenin her biri, re'y ve rivâyet ehlidir. Hepsi de duy-

duğu hadîsin lâfzını nakilde râvî ve muhaddis olduğu gibi rivâyetten, yâhut rivâyetlerden, kendi anlayışına göre hüküm çıkarmak husûsunda da re'y ve fetvâ sâhibidir; bu melekeye sâhib olanlar ise müctehiddirler. Bu mertebeye varamıyan Müslümanlar, müctehidin re'yini taklîd ederler; onun re'yine uyarlar. Hazret-i Peygamberin (s. m), zamânından îtibâren iş, böylece yürümüş, gitmiştir ve Müslümanların bir kısmı, hüküm husûsunda bir kısmına uymuştur. Sözlerimize iyice dikkat edilirse ictihad kapısının, Hazret-iPeygamber'in (s. m) zamânında ve sahâbeler arasında açık olduğu görülür. Yalnız asr-ı saâdete yakın olan devirlerde bu iş, daha kolaydı; karîneler daha çoktu, faydalanmak için soru sormak imkânı vardı. Asr-ı saâdetten sonra, zaman geçtikçe re'yler çoğalmış, Arab olanlar, Arab olmıyanlara karışmış, sözler değişmiye, arapçayı tam anlamıyle anlamak imkânı güçleşmiye başlamış; üstelik bir de söze söz katmak, yalan hadis uydurmak alıp yürümüş, bu hususta hüküm vermek için hayli bilgi sâhibi olmak, hadîsleri toplayıp doğrusunu yanlışından ayırmak, bâzısını bâzısından üstün tutmak gerekli olmuştur. Asr-ı saâdetten uzaklaşıldıkça, İslâm yayıldıkça, bilginler ve râvîler çoğaldıkça bu iş, daha da güçleşmiştir. Fakat ictihad kapısının, Hazret-i Peygamber'in (s. m) zamânında olduğu gibi açık bulunması bir zarûrettir. Bu hususta hükme varmak için bu, gerekli birşeydir. İmâmiyyeye nazaran ictihad kapısı, bugünedek açıktır. İnsanların bilgin ve bilgisiz olması, bilgisizin bilgine mürâcaatı bir zarûrettir. İnsanlar, şer'î hükümlerde ya âlim ve müctehiddirler, yâhut da câhil ve mukalliddirler. Bilgisiz olanın, şer'î tekliflerde bir müctehide uyması vâcibdir.

Müslümanlar, şer'î hükümlerin delillerinin kitap ve sünnet, bunlardan sonra da akıl ve icmâ' olduğunda müttefiktir; bu hususta İmâmiyye ile öbür Müslüman

mezheblerinin arasında bir fark yoktur. Ancak İmâmiyye, bunlardan gayrı, bâzı hususlarda ayrılırlar ki bunlardan biri kıyas'tır.

İmâmiyye, kıyasla amel etmez; imamlarından tevâtürle gelen haberlere göre «Şerîatta kıyasla amel edilirse din, yokolur gider.» Kıyasla amel etmenin bozukluğu hakkında söz uzundur; burası da yeri değildir.

Bir de İmâmiyye, sünnete, yâni Hazret-i Peygamberden (s. m.) rivâyet edilen hadîslere, ancak Ehl-i Beytin, cedlerinden rivâyet ettikleri takdirde uyarlar. Meselâ Sâdık, Bâkır'dan, o, babası Zeynül - Âbidîn Alî'den, o, babası Huseyn-i Sıbt'tan, o, babası Emîrül - Mü'minîn'den, o da Hazret-i Resûlûllah'dan (Sallâllahu aleyhi ve aleyhim) rivâyet ederse kabûl ederler.

Evvelce de söylediğimiz gibi İmâmiyye'ye göre ictihad kapısı açıktır; kapandığını iddia edenlere rağmen bu kapı, kapanmamıştır. Bunlardan başka hususlarda İmâmiyye ile öbür Müslüman mezheblerinin arasında hiçbir fark yoktur. Mevcut farklar fürû'dadır ve Ehl-i Sünnet bilginleri arasında, anlayıştan doğan farklar gibidir.

Müctehidden maksad, delillerden hüküm çıkarmada mümârese ve meleke elde eden, bu delillerden şer'î hükmü çıkaran zâttır. Fakat bu, ona uyulması için kâfî değildir. Bundan başka şartlar da gerektir ki bunların en önemlisi adâlettir. Adâlet, suçlardan çekinmiye, farzları yerine getirmiye yarayan bir melekedir. Meselâ yiğitliği meleke edinen kişi, korkak kişinin aksine, kolaylıkla savaşlara katılabilir. Adâlet, Allah korkusuyla insanın, bütün hallerde kendisini kontrol altına alabilmesi kaabiliyetidir ki bunun en yüksek derecesi, İmamda

şart olan ismet, yâni ma'sum oluştur. Bir de dinî zarûriyatta, meselâ namazın, orucun farz oluşunda ve bunlara benzer şeylerde taklid ve ictihâd olamaz. Bütün mükellef olanların, dinî zarûretlere inanması gerektir. Netekim tevhid, nübüvvet, maad v.s. gibi inanç asıllarında da taklid yoktur. Her mükellefin, muhtasar bir sûrette bile olsa bunları, delilleriyle bilmesi icâbeder. Çünkü bunlar, ilmî teklifler ve inanca âit vâcib olan şeylerdir; bunlarda zanna dayanılamıyacağı gibi başkalarını taklid de câiz değildir. «Bil ki ondan başka yoktur tapacak.» (XLVII, 19). Bunlardan başkası fürû'dur ve bunlarda ictihad ve taklid gerektir.

Mükelleflerin a'mâli, şer'î hükümlerin konusudur. Bunları ictihad, yâhut taklid yoluyla bilmek gerektir. Bu iki yolla bunları bilip öğrenmeyi terkeden ikaaba, azâba uğrar. Bunlar, ya kulla Allah arasındadır ki bunların sahîh olması, Allah'a yakınlık için, Allh rızâsı için yapılmasına bağlıdır ve bu ibâdetler, ya oruç, namaz gibi bedenîdir; yâhut humüs ve zekât ve keffâreler gibi malîdir; yâhut da kul ile kullar arasındadır ve alış - veriş, nikâh gibi iki taraflı olur; yâhut boşamak, kul ve câriye âzâd etmek gibi bir taraflı olur; yâhut da yemek, içmek, giyinmek gibi kulun yalnız kendisine âit bulunur. Fıkıh, bütün bu hükümlerden bahseder ki dört babdır:

İbâdetler, muâmeleler, yapılan şeyler, hükümler.

İbâdetlerin temeli altıdır: İkisi bedenîdir ki oruç ve namazdır. İkisi yalnız malîdir ki zekât ve humüstür. İkisi de hem malî, hem bedenîdir ki onlar da hac ve cihaddır. «Mallarınızla ve nefislerinizle savaşın» buyurulmuştur (IX, 41). Keffâreler ise, onlara âit suçlar hakkındadır.

NAMAZ

İmâmiyyece ve bütün Müslümanlarca dînin direğidir; kulla rabbin buluşmasıdır; O'na ulaşılan merdivendir; yâni kulun, mü'minin mi'râcıdır. Bu yüzdendir ki Müslümanla, ulular ulusu Allah tebâreke ve taâlâya kâfir olanın arasında, bir, yâhut iki farz namazı terketmekten daha büyük bir fark yoktur sözü, Ehl-i Beyt'ten gelen haberlerdendir. Çünkü namazın, İslâm şeriatında pek önemli bir mevkii vardır; ibâdetlerin hiçbirine benzemez. İmâmiyyenin icmâiyle namazı terkeden, fâsıkdır; ona saygı göstermiyenin İslâmdan hazzı kalmamış demektir; amandan mahrum kalmıştır. Namazın önemi, İslâmiyyece pek ileridir. Vâcib, yâni farz namazlar, İslâm şeriatında şunlardır:

Her gün farz olan beş vakit namaz, Cumua namazı, fıtır ve kurban bayramlarının namazları, halkın çoğunu korkutan ve göğe, yahut yere âit herhangi bir olay ve güneş ve ay tutulması dolayısiyle kılınan âyât namazı, hac töreninde tavaf namazı, nezir, yâhut yemin yüzünden, yâhut da vefât etmiş birisinin kazâ namazlarını kılmayı vaadeden veya ücretle kılmayı taahhüd eden kişinin, meyyit adına kılacağı namazlar ve cenaze namazı. Bunlardan başkaarı nâfilelerdir. Nâfilelerin en önemlisi de her gün ve her gece kılınan nâfilelerdir ki bunlar âdeta farzların yarısıdır.

Her gün sabah iki, öğle ve ikindi dörder, akşam üç, yatsı dkrt rik'attır; bunlar farzlardır ve on yedi rik'at olur. Gece ve gündüz kılınan nâfileler, otuz dört rik'at-

tır; bunlarla günde elli bir rik'at namaz olur [*]. Burada aklımıza bir hikâye gedi; onu da kaydedelim:

Râgıb-ı Isfahânî değerli bir kitab olan «al-Muhâdarât» ında nakleder: Isfahan'da, Ahmedibni Abdül'aziz zamânında Kinânî denen birisi varmış. Ahmed, bu zâttan okurken bir gün Ahmed'in anası, Kinânî'ye, oğlumu Râfızî yaptın demiş. Kinânî, a kıt akıllı kadın demiş; Râfızî dediğin kişiler, her gün elli bir rik'at namaz kılarlar; senin oğlun ise elli bir günde bir rik'at bile kılmıyor; o nerde, Râfızîlik nerde?

Nâfilelerin, her gün kılınanlarından sonra en önemlisi, Ramazan ayının nâfileleridir ki bin rik'attir ve her gün kılınan nâfilelerden ayrıdır. Nâfilelerde, Ehl-i Sünnetçe, Ramazan ayında terâvih diye meşhûr olan ve cemâatle kılınması âdet edilmiş bulunan namaz vardır; fakat Şia'da nâfilede cemâat meşrû' değildir; cemâat ancak farzlarda olur [*].

Cumua ve bayra mnamazlariyle diğer farz olan namazlara, seferde, yâni yolculukta dört rik'at olan namazların ikiye inmesine ve nâfilelere âit bilgileri, binleri aşan İmâmiyye kitaplarında vardır. Ayrıca duâlar, edeblere, zikirlere âit de sayılamıyacak kadar kitaplar yazılmıştır.

Bizce namazın sahîh olması için üç şey gerektir: Bi-

---

[*] Sabahın iki, öğle ve ikindinin sekizer rik'at nâfilesi vardır; bunlar, farzdan evvel kılınır. Akşamın dört rik'at nâfilesi farzdan sonra kılınır. Yatsının, bir rik'at ayakta, yâhut iki rik'at oturarak kılınan nâfilesi farzdan sonradır. Gecenin üçte ikisi geçtikten sonra sekiz rik'at nâfilesi, ondan sonra iki rik'at Şef' ve bir rik'at Vetr denen namaz vardır. İki rik'attan fazla olan nâfilelerde, iki rik'atte bir selâm verilir ve ikişer - ikişer kılınır.
A. G.

[*] Ramazan ayında her gece, akşamla yatsı arasında seskiz, yatsıdan sonra on iki rik'at, yirminci geceden sonra, yatsıdan sonraki nâfileye onar rik'at ilâvesiyle otuzar rik'at, ondokuzuncu, yirmi birinci, yirmi üçüncü gecelerde, bunlardan başka yüzer rik'at nâfile vardır ve gene iki rik'atte bir selâm verilerek kılınır.
A. G.

rincisi şartlardır ki bunlar namazın dışındadır; fakat bunlar olmadıkça namaz bâtıl olur. Şartlar altıdır: Tahâret, vakit, kıbleye karşı durmak, avret yerlerinin örtülü olması ve helâl ve temiz elbiseyle örtülmüş bulunması, niyyet. Mekân, namazın rükünlerinden olmamakla beraber zarurîdir. Namaz kılınan yerin mübah olması ve secde mahallinin temiz bulunması şarttır. İkincisi, namazın cüzü'leridir ki namaz, bunlardan meydana gelir. Bunlar da iki çeşittir. Bir kısmı rükündür. Bunlar olmazsa namaz bâtıl olur. Rükünler dörttür: Tekbîretül - ihrâm, yâni iftitah tekbîri, kıyam, rükû', sücûd. Rükün olmıyanlar ise, kırâat, rükû' ve sücûd tesbihleri, teşehhüd ve selâmdır. Bütün bunlarda tuma'nîne, yâni huzur ve sükûn şarttır. Ezan ve ikaamet, bilhassa kaamet getirmek, müekked müstehaptır. Kudret ve vaktin müsâadesi hâlinde kaamet getirmek vâcibdir de denmiştir. Üçüncü kısım ise namazı bozan şeylerdir. Bunlar da ikiye ayrılır. Birinci kısmı, hades, kıbleye arka çevirmek, namazın şeklini, sûretini bozacak derecede bir iş yapmaktır. İkinci kısmı ise bilerek yapıldığı takdirde namazı bozan şeylerdir. Söz söylemek, sesle gülmek, ağlamak, sağa - sola dönmek, yemek ve içmektir.

Tahâret, gusül lâzımsa gusletmek, değilse abdest almaktır; her birerini icâbeden sebebler vardır. Su bulunmadığı, yâhut hastalık, çok şiddetli soğuk, vaktin daralması gibi bir halde, «Temiz toprakla teyemmüm edin» âyet-i kerîmesi hükmünce (IV, 43; V, 6) abdest ve guslün, yâhut birinin yerine teyemmüm edilir. Âyette geçen «Saîd» kelimesinin anlamında, lûgat bilginleri ve fakıyhler, çeşitli hükümler vermişlerdir. Bilhâssa topraktır, dendiği gibi mutlak olarak yeryüzüdür; taş, kum, toz; yakılmadan önceki mâdenler ve secde edilmesi câiz olan herşeydir denmiştir. Namaza âit kısaca söyliyeceklerimiz bitti; sözü uzatmıya kalkışırsak ciltler dolar.

ORUÇ

İmâmiyye katında İslâm şeriatının rükünlerinden bir rüköndür ve hüküm bakımından üç kısma ayrılır: Vâcib, yâni farz olan oruçlar, müstahab oruç ve haram oruç. Vâcib olanlar iki kısımdır: Asıl bakımından farz olanlar, bir de herhangi bir sebeb dolayısiyle farz olanlardır. Aslen farz olan oruç, Ramazan ayının orucudur. Bir sebeb yüzünden farz olunanlar ise, kazâ, keffâre v.s. dolayısiyledir ki tafsilâtı fıkıh kitaplarında mevcuttur. Müstahab oruç, Receb ve Şa'ban aylarında ve diğer mübârek günlerde tutulan oruçlardır. Haram olanlar, fıtır ve kurban bayramında ve kurban bayramının ikinci ve üçüncü günlerinde tutulan oruçtur. Arefe günü, yâni Zilhıccenin dokuzuncu günü, insanı duâdan alıkoyar, insana duâ ettirmiyecek kadar aciz verirse o günün orucu ve Âşûrâ günü tutulan oruç mekruhtur ve bu, nisbîdir.

Oruç için de şartlar, oruca mâni olan şeyler, orucun edebleri, vaktinde okunacak duâlar vardır ki İmâmiyyenin bu hususlarda binlere varan telifleri mevcuttur. Şia'nın, Ramazan orucuna verdiği önem, pek şiddetlidir; hattâ haddi aşkındır.

Namaz ve oruç, yalnız bedenî olan ibâdetlerdir.

ZEKAT

Şia katında zekât, namazdan sonra ikinci önemli ibâdettir. Eimme-i Hüdâ'dan gelen bâzı rivâyetlere göre zekât vermiyenin namazı makbûl değildir. Şia'da da, bütün Müslümanlarda olduğu gibi dokuz cins şeyden zekât verilir. Bunların üçü, deve, öküz ve koyundur. Öbür dördü, buğday, arpa, üzüm ve hurma, altın ve gümüştür. Ticâret malıyla attan, mercimek v.s. gibi yerden biten şeylerden zekât vermek müstehaptır. Zekât verilmesi farz ve müstehab olan şeylerin herbirinin şartları vardır ki fıkıh kitaplarında zikredilmiştir ve hepsi de Hanefî, Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî gibi mâruf mezheplere uyar. Zekât verilecek kişiler de, «Sadakalar ancak yoksullara, miskînlere...» âyet-i kerîmesinde bildirilmiştir (IX, 60).

FITIR ZEKÂTI (FITRA)

Zekât-ı fıtır, yâni fıtra, Ramazan ayının son gününün akşamı, yâni bayram gecesi, güneş batınca, hür olsun, olmasın, her verebilecek Müslümana vâcib olur. Hatta o gün, yahut o sırada doğan çocuğa da vâcibdir. Kendisi veremiyecek hâlde olanın fıtrasını vermek, nafakası kime vâcibse ona vâcib olur. Zekât, mal sadakası olduğu gibi fıtra da can sadakasıdır ve oruç, bunu vermekle kabûl olur. Mıkdârı, adam başına, buğday, arpa, hurma gibi gıdâya âit şeylerden bir sâ' yâni aşağıyukarı üç kilodur. Aynen verilebileceği gibi bedeli, tutarı olan para da verilebilir.

HUMÜS

Bizce yedi şeyden verilir: Harp ganimetleri, denizden çıkan şeyler, define, mâden, kazançla elde edilen kâr, haramla karışmış olan mal, Müslümandan zimmiye, yâni Müslüman devlete tâbi' olan, cizye denen vergiyi veren Kitab ehline geçmiş arâzi. Humüs ,«Bilin artık ki birşeyden ganîmet elde ettiniz mi, beşte biri Allâh'ındır ve Rasûlünün ve Rasûlünün yakınlarının...» âyet-i kerîmesine dayanır (VIII, 41). Humüs bizde, Allâh'ın, Âli Muhammede, sallâllahu aleyhi ve aleyhim, sadakaya, zekâta bedel olarak verilmek üzere farzedilmiştir; onların hakkıdır. Allâh sübhânehû ve taalâ, mal ve beden sadakası olan zekât ve fıtrayı onlara harâm etmiştir; humüs, yâni yedi şeyden verilen beşte bir hısse, buna karşılıktır. Humüs altı sehme ayrılır. Üçü, Allâh'a ve Rasûlüne ve Rasûlünün yakınlarına âittir. Bunlar, imâm, zâhirse, ortadaysa, meydandaysa ona, değilse nâibi olan adâlet sâhibi müctehide verilir ve şeriatın, İslâm dîninin korunması içiçn önemli görülen dinî işlere sarfolunur; yoksullara verilir. Diğer üç sehim, Hâşimoğullarından olup kendilerine sadaka ve zekâtın harâm edildiği yoksulların hakkıdır. İmâmiyye katında, Rasûlullâh sallâllâhu aleyhi ve âlihî ve sellemden bugüne kadar hüküm budur. İmâm Şâfiî, allah rahmet etsin, «al-Umm» adlı kitabının 69. sahifesinde, «Âli Muhammed'e sadaka yerine humüs verilir. Az olsun, çok olsun, onlara sadaka verilmez; onların almaları da haramdır; onların, o soydan olduklarını bilen, sadaka ve-

rirse câiz değildir» der ve sonunda, «Hakları olan humüsü, sadaka onlara harâm olduğundan men'etmek, haklarını ibtâl eylemek câiz değildir» hükmünü verir.

Humüsün kalktığına dâir bir sened yoktur. Şâfiî, İmâmiyyenin hilâfına olarak yazdığı kitapta bile böyle bir söz söylememiştir. Küçük, büyük, fıkıh kitaplarında zekât gibi humüse de yer verilmiştir. 224 hicrîde vefât eden Abû-Ubaydul-Kaasım ibni Salâm, «Kitâbul - amvâl» adını taşıyan ve çok önemli olan kitabında, humüsü etraflıca anlatır; humüs vâcib olan şeyleri ve kimlere verilmesi gerektiğini ve sâir hükümleri bildirir ve zikrettiği şeylerin çoğu da İmâmiyyeye uygundur. dileyen. 309. sahîfeden 349. sahîfeye kadar olan kısma bakabilir. Zekât ve humüs, yalnız mâlî ibâdetlerdendir. Hem bedenî, hem mâlî ibâdetlerse hac ve cihâddır.

HACC

Şia katında, İslâmın en büyük esaslarından, en mühim direklerinden biri de haccdır ve bunu terkedenin, Yahûdî, yâhut Nasrânî olarak ölmesi, dileğine bırakılır. Bu farzın terkedilmesi, Allâh tebâreke ve taâlânın, «Kim kâfir olursa, artık Allâh, âlemlerden ganidir» (III, 97) hükmünce küfür haddine kadar varır. Hacc, mal ve bedenle yapılan bir nevi' cihaddır; hattâ hacc, mânevî cihaddır; cihadsa gerçek hacdır. İyice dikkat edilirse aralarında bir birlik olduğu anlaşılır. İnsan akıllı olur, ergenlik çağına erişir, yol azığına, bineğe kudreti olur, bedeni sıhhatte bulunur, yol da emin olursa, ömründe bir kere haccetmesi farzdır. Hacc, üç nevidir: İfrâd. Buna Allâhu taâlâ, «İnsanlara Beyt'i ziyâret farzdır» havl-i şerîfiyle işâret buyurmuştur (III, 97). Kırân. Bunu Allâh, «Haccı ve umreyi de Allâh için tamamlayın» âyetiyle bildirmiştir (II, 196). Temettu'. Bu da «Hacc zamânında umre yapmak isteyen...» âyetiyle sâbittir (aynı âyet). Herbiri için uzun bahisler ve birçok hükümler vardır ki bunlara âit kitaplarda anlatılmıştır. Ehl-i Sünnet bilginlerinin hacc husûsundaki hükümleri, pek azı müstesnâ, İmâmiyyeye uygundur. İmâmiyye, hacca büyük bir önem verir. Heryıl, yüzbinlercesi, birçok tehlüklere rağmen mal ve can kaygısını bir yana atarak bu farîzayı yerine getirir.

CİHAD

Cihâd, İslâm binâsının temelidir; binâ, bu direk sâyesinde yücelmiştir; çevresi, buyüzden genişlemiştir. Cihâd olmasaydı İslâm, âlemlere rahmet ve bütün halka bereket hâline gelmezdi.

Cihâd, düşmana karşı koymak, yeryüzündeki zulüm ve fesâda karşı, hak için, gerçek için canla, başla, malla savaşmaktır.

Bizim katımızda cihâd iki kısımdır :

Cihâd-ı ekber. Bu, içteki düşmana karşı durmaktır ki o düşman da nefistir; benliktir. Onun, bilgisizlik, korkaklık, cevir ve zulümde bulunuş, ululanmak, kendisini büyük görmek, haset, nekeslik, bencilik v. s. gibi kötü huylarını gidermiye savaşmaktır. «Düşmanlarının en çetini en büyük düşmanın, bedenindeki nefsindir» buyurulmuştur.

Cihâd-ı asgar. Dıştaki düşmana, hakkın, adâletin, düzgünlüğün, fazîletin, dînin düşmaniyle savaşmaktır. Nefse karşı durmak, onun kötü sıfatlarını gidermek, huy edinilen kötülüklerden vazgeçmek, daha güç olduğundan Hazreti Peygamber sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem, bâzı hadislerinde bu birinci cihâda, cihâd-ı ekber adını vermiştir. Kendisi ve ashâbı, rıdvânullâhi aleyhin acmaîn, hayatları boyunca bu iki cihâdla uğraşmışlar, sonunda İslâm, en yüce ve üstün makaamına varmıştır.

EMR BİL-MA'RÛF, NEHY ANİL MÜNKER

Bu da, hem şer'an, hem aklen en önemli farzlardandır ve İslâm dîninin dayandığı esaslardan biridir. İbâdetlerin en üstünlerindendir; itâatlerin en yücelerindendir ve cihâd kapılarından bir kapıdır. Hakka dâvettir; doğru yolu gütmektir, sapıklığa ve aslı olmıyan şeylere karşı koymaktır. Bunu terkeden toplumu Allâh alçaltmıştır; onlara kötülük libâsını giydirmiştir; onlar, her saldırganın saldırısına râzı olmuşlar, her zâlime lokma kesilmişlerdir. İslâm şerîatının sâhibinden ve ma'sûm imamlarımızdan, salavâtullâhi aleyhim, bu esaslara yapışmak, bunları elden bırakmamak hakkında ve ihmâl edildiği takdirde düşülecek bozgunluklara, zararlara dâir hadîsler vârid olmuştur. Terkedilince bellerin kırılacağı, boyunların kesileceği bildirilmiştir. İyiliği buyurmayı, kötülükten nehyetmeyi terkedince kötülük iyilik olur; iyilik kötülük hâline döner. İyiliği buyuran, onu yapmaz olur; kötülükten nehyeden, onu işler durur. «Yeryüzünde ve denizde bozgunculuk zuhûr etti...» buyurulmuştur (XXX, 41). Bu takdirde ne kötülüğü değiştiren kalır, ne men'eden. İyiliği emrettiği halde onu terkedene, kötülüğü nehyettiği halde işliyene de Allâh lâ'net eder.

Gerçekten de İslâm dînî, siyâsî, dînî ve medenî kanunları, yücelme ve kutluluğa erişme sebeplerini ne de güzel toplamıştır. Hükümlerin teşrii, insanlara konan hadler ve kayıtlar, bildirilen emir ve nehiyler, teşrîî kuvvet demektir ki bunların yerine getirilmesi gerektir. Bunun için de bütün Müslümanlara, emr bil-ma'rûf ve

nehy anil münker farzedilmiştir. Böylece her Müslüman, bu hükümleri yerine getirmek için bir kuvvettir. «Hepiniz çobansınız ve hepiniz sorumlusunuz» buyurulmuştur. Herkes bu sorumluluk altındadır; herkes bu emre muhâtaptır. Böyle olduğu hâlde hayır elde edilemez, şerden kaçınılamazsa bu sefer, umûmî çoban ve mutlak sorumlu olan imâm, yâhut hukûmet, mücrimleri tenkîle, Müslüman sınırlarını korumaya, iyiliği buyurmaya, kötülüğü nehyetmeye, bu buyrukla amel eylemeye memurdur ki böylece bunun faydaları, verimliliği umûmî olur; büyük büyük eserleri zuhûr eder ki bunları anlatmıya yerimiz yok. Ancak şu soruyu soralım: Bu çeşit bir siyâset dinlerin hangisinde vardır? Her insanın, öbürüne gözcü, bekçi olması, onu koruması, en büyük ve büyük olduğu kadar da en ince ve esaslı bir felsefe, hangi dinde mevcuttur? İslâmda herkese üç farz terettüb etmektedir: Öğrenmek ve öğrenip belleğiyle amel etmek, öğretmek, bilgi elde etmiye ve bildiğini tutmıya herkesi teşvıyk etmek, bu hususta herkesi gayretlendirmek. Düşün de bu dînin büyüklüğünü anla; sonra bir de bugünkü hâle bak. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh.

İşte bunlar, İmâmiyyenin, İslâm şeriatına uygun olan esas ibâdetleridir ki yalnız adlarını ve asıllarını söylemekle iktifâ ettik; bunlara âit tafsilâtsa sadr-ı evvelden bugünedek yazılmış binlerce İmâmiyye kitaplarındadır.

MUÂMELÂT

Bunlar iki taraflı olur. Bir yandan îcâb, öbür yandan kabûl şartı vardır. Mühim bir kısmı mala âittir ve iki kısımdır:

Lâzım olan akidler. Satış, kirâya veriş, uzlaşmak, rehin, bağış, borç gibi câiz akitlerdir ki bunlar fıkıh kitaplarında asıllariyle, feri'leriyle, esaslariyle, delilleriyle etraflı, yahut muhtasar olarak mevcuttur. Ashâbımız, Allâh onlardan râzı olsun, bu muâmelelerdeki hükümlerin hiçbirinde, hiçbir tarzda, ibâdetlerde olduğu gibi kitap ve sünnetten ayrılmazlar. Katımızda ticâret yoluyla, yahut icâreyle, yâhut bir san'atla, yâhut zırâatla, yâhut da bunlara benzer herhangi bir vâsıtayla mal kazanmakta, şer'i yollarda hareket etmek gerektir. Gasb, hıyânet, aldatmak, yalan ve hîle gibi gayr-i şer'i yollarla kazanç helâl değildir. Müslüman şöyle dursun, kâfire bile hîle yapmak, kâfiri bile aldatmak harâmdır. Netekim kâfirin emânetine hıyânette bulunmak helâl olmadığı gibi emânetini edâ etmek de farzdır.

Bir de mal üzerine mebnî olmamakla beraber mâlî bir tekeffülü de icâb ettiren, neslin türemesi, âile düzeni, nev'in bakaası maksadına dayanan akid vardır ki bu da iki kısımdır:

1) Dâimî akıd. Bu, mutlak olarak evlenmektir. «Sizden bekâr olanları, câriyelerinizden iyi olanları nikâhlayıp evlendirin...» buyurulmuştur (XXIV, 32).

2) Akd-i inkıtâ'. Bu mukayyed olarak evlenmektir, yâni muvakkat nikâhtır. Birincide bütün Müslümanlar müttefiktir. İkincisi Nikâh-ı müt'a diye tanınır. Kur'ân-ı Kerîm'de Allâh tebâreke ve taâlâ'nın, «Kadınlardan biriyle faydalandığınız takdirde ücretlerini kararlaştırdığınız veçhile verin» kavl-i şerîfiyle tasrîh buyurulmuştur (IV, 24). Bu nikâhın meşrûiyetinde İmâmiyye, diğer Müslüman mezheplerinden ayrılır ve ilel ebed bakaasını kaail olur. Bu husustaki ayrılık, ümmet arasında, sahâbe devrinden başlar.

Müt'a, yâni muvakkat nikâh, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve âlihî tarafından teşrî' edilmiş, mübâh olduğu bildirilmiş, onun hayâtında sahâbenin bir kısmı, bununla âmil olmuştur. Vefâtından sonra da bu nikâhı tecvîz edenler vardır. Abdullâh ibni Abbâs, Câbir ibni Abdullâhı Ansârî, İmrânibnil Hasîn, İbni Mes'ûd, Ubayyibni Kâ'b gibi sahâbenin ulularının, bu nikâhın mübâh olduğunda ittifâkı bulunduğu, hattâ yukarıdaki âyeti, «Kadınlardan biriyle, anılan bir müddetedek, evlenerek faydalandığımız takdirde» tarzında okudukları söylenmiştir. Şunu da söyliyelim ki, Allâh saklasın, bu çeşid okumakla kitabı tahrif etmiş değillerdir; maksadları âyeti tefsirdir. Meselâ İbni Cerîr, Tefsîr-i Kebîrinde İbni Abbâs'ın, âyeti böyle okuduğunu söylerse de, rivâyet doğruysa, Hıbrül-ümme'nin maksadı, âyetin böyle nâzil olduğunu bildirmek değil, tefsîrini îzâh etmektir.

Bu nikâhın sünnetle neshedildiğini, H. Peygamber'in; (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem) mübâh iken harâm ettiğini söyliyenler olduğu gibi kitapla neshedildiğini söyliyenler de olmuştur; fakat bu hususta ihtilâf vardır. Bâzıları, «Kadınları boşayacağınız zaman temiz oldukları vakit boşayın...» emriyle beyan buyurulan talak âyeti, bunu neshetmiştir der (LXV, 1). Bâzıları, «Ço-

cukları yoksa zevcelerinizin, kalan mallarının yarısı sizindir» âyetiyle, yâni mîrâsı bildiren âyetle neshedilmiştir der (IV, 12). Fakat bu âyetlerde hükmü nesheden bir beyan yoktur; çünkü bildirilen hükümler, dâimî akde âittir. Bâzılarıyse, helâl olduğu bildirilen «Ancak eşleri ve temellük ettikleri müstesna» âyetleriyle ve harâm olanları bildiren hükümlerle mensuhtur demiştir (XXIII, 6, LXX, 30). Bunlar, çoğunluktadır. Âlûsî, tefsîrinde, Şia, câriyeye, mütemettia diyemez; akd-i dâimî ile alınan kadın hakkında da böyle birşey söyliyemez diyerek bu âyeti delil getirir ve bu delili îrâd ettikten sonra da müt'ada mîrâs, iddet, talak ve nafaka gibi zevciyyet levâzımının kalmadığını söyler. Halbuki şeriatta, kâfir olan, kaatil olan zevce, ölüm hastalığında alınan ve dühûlden önce kocası ölen kadın da mîrâstan mahrumdur. Sonra mîrâstan da, ancak müddetin bitmesiyle mahrûm olur. İddete gelince, İmâmiyye'nin icmâıyle müt'a edilen kadının iddetini beklemesi gerekir. Nafaka da mutlak olarak zevciyyet levâzımından değildir. Talak ise, müt'ada, muayyen müddetin kadına bağışlanmasıdır. Aynı zamanda müt'a âyetinin bu âyetlerle harâm edilmesine imkân yoktur; çünkü müt'a âyeti, Nisâ' sûresindedir ve bu sûre Medenîdir; öbür âyetlerse Mü'minûn ve Maâric sûrelerindedir; bu sûrelerin ikisi de Mekkîdir. Binâenaleyh nâsihin, mensûha takaddümü icâb eder ki bu, gayr-i mümkindir.

Ehl-i Sünnet bilginlerinin büyüklerinden bir kısmı, müt'a âyetinin mensûh olmadığını kaaildir ki Zamahşarî de bunlardandır. «Keşşaf» ta, İbni Abbâs'tan bu âyetin muhkem âyetlerden olduğunu nakleder. Diğerleri de Hakemibni Uyayna'ya, müt'a âyeti mensûh mudur diye sorulduğu zaman, hayır diye cevap verdiğini naklederler. Hulâsa bir topluluk, meşrû' olduğunu itiraftan sonra mensûh olduğunu söylemiştir. Buhârî ve

Müslim, Hazreti Peygamber sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem'in, müt'ayı ve ehlî eşekleri, Mekke'nin fethedildiği gün, yâhut Hayber fethinde, yâhut Avtâs gazvesinde nehyettiğini naklederler. Görülüyor ki burada da ihtilâf ve çeşitli rivâyetler vardır. Kaadî İyâd, bâzılarının haram, bâzılarının mübâh olduğunu, iki kere neshedildiğini söylediklerini hikâye eder. Bâzılarıyse hicretin onuncu yılı Vidâ' haccında neshedildi derler. Hicretin dokuzuncu yılında Tebük gazvesinde, sekizinci yılın Şevvâlinde Avtâs, yâhut Huneyn gazvesinde, yâhut bu yılın Zilhıccesindeki Umratul-Kazâ'da neshedildiğini söyliyenler de olmuştur. Bütün bu rivâyetlere göre iki, üç kere değil, belki beş, hattâ altı kere mübâh kılınmış, sonra neshedilmiş olması gerekir; netekim Navavî v.s. de, Müslim şerhinde bunu söylemişlerdir. Bu kadar ihtilâftan sonra bu neshin değeri ne derecedir? Sonra kitap, haber-i âhâd ile neshedilemez. Rivâyetlerin çokluğu ve birbirine uymayışı da neshedilmediğini gösterir. Bir de Sahîh-i Buharî'de Ebû-Recâ', İmrânibni Hasîn'den rivâyet eder; demiştir ki: Allâh'ın kitâbında müt'a âyeti indi. Rasûlûllâh (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem) le müt'ayı âmil olduk; harâm olduğuna dâir Kur'anda bir âyet inmedi; Rasûlûllâh (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem) da, vefâtınadek onu nehyetmedi. Bir zât, kendi re'yiyle nehyetti. Bu zâtın Hazreti Ömer olduğu söylenmiştir. Sahîh-i Müslim'de, senediyle Atâ'dan tahrîc edilmiştir; Câbiribni Abdullâh-ı Ansârî, umre için gelmişti; evine gittik. Bir topluluk ondan bâzı şeyler sordu. Sonra söz müt'aya geldi. Evet dedi; Rasûlullâh (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem) ın; zamânında müt'ayla âmil olduk; Ebû-Bekr ve Ömer'in zamânında da öyle. Gene aynı kitapta, Câbir'in, Rasûlullâh'ın (sallâllahu aleyhi ve âlihî ve sellem) ve Ebû-Bekr'in zamânında bir avuç hurmayla, unla müt'a yapardık; Ömer onu nehyedinceyedek böyleydi dediği rivâyet edilmiştir. Gene aynı kitapta, Ebû-Nadra'nın, Câbir'in yanındaydık; birisi geldi ve İbni

Abbas'la İbni Zubeyr'in müt'a husûsundaki ihtilâflarını söyledi. Câbir, Rasûlullâh'ın (sallallâhu aleyhi ve âlihi ve sellem) zamânında müt'a-i nisâ ve müt'a-i hacla âmil olurduk; sonra Ömer ikisini de nehyetti; biz de bir daha yapmadık dediği rivâyet edilir.

Sahîh-i Müslim'in bu bâbında görülüyor ki müt'ayı ısbât eden ve nefyeden haberler var. Cuhanî diyor ki: Rasûlullâh (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem) bize, Mekke'nin fethi yılında müt'ayı buyurdu; bu, Mekke'ye girerken oldu; sonra oradan çıkmamıştık ki bizi ondan nehyetti. Burada nehiy, Hazret-i Rasûl'e isnâd edilmekte; bir başka yerde Ömer'e atfedilmekte ve müt'anın Hazreti Ebû-Bekr zamânında işlendiği söylenmekte. Bir de Hazreti Ali'nin; (aleyhisselâm) İbni Abbâs'ı müt'adan bahsetmekten men'ettiği bildirilmekte. Böyle olduğu halde İbni Zubeyr'in Mekke'de emâreti zamânında, Allâh bâzı kişilerin başgözlerini kör ettiği gibi cangözlerini de kör etmiştir; onlar müt'anın helâl olduğuna fetvâ veriyorlar diyerek İbni Abbâs'ı kasdettiği, İbni Abbâs'ın da, müt'anın İmâmül-muttakıyn (Hazreti Alî aleyhisselâm) zamânında da işlendiğini söyliyerek cevap verdiği zikredilmekte.

Bütün bunlardan daha şaşılacak şey, Emîrül-mü'minîn'in; (aleyhisselâm) müt'ayı nehyettiği rivâyetidir ki müt'a, bilhâssa Ehli Beytin kabûl ettiği bir şiârdır ve Hazreti Ali'den, Ömer müt'ayı nehyetmeseydi ancak pek kötü kişi zinâ ederdi sözü rivâyet edilmiştir. Netekim Taberî de, Hazreti Ali'nin, Ömer insanları müt'adan men'etmeseydi ancak pek az ikşi, yâhut helâk olmıya râzı olan kişi zinâ ederdi buyurduğunu rivâyet ediyor.

Sıkadan rivâyet edilen ve mevsuk yollarla gelen ha-

berlerdendir ki Ca'ferus-Sâdık aleyhisselâm, üç şeyde hiç kimseden çekinmem: Hacc müt'ası, kadınlarla müt'a, mesh üstüne meshetmemek buyururdu.

Bu fennin kaaidesince müt'ada, mukarrer usûle nazaran haberler, birbirini nakzederse huccet olmktan çıkar; onlara güvenilemez. Bu çeşit haberler, müteşâbihât kabîlinden olur ve onları terkedip muhkemâtla amel etmek îcâb eder. Bütün Müslümanlarca meşrû' ve mübâh olduğu ittifakla kabûl edilip sâbit olduktan sonra neshedilip edilemediği hakkında haberlerde ihtilâf olduğuna göre, şüpheye uymayıp neshedilmediğini kaail olmak gerektir.

Bu işi biraz daha aydınlatmak için şu sözleri de söyliyelim: Ömer radıyallâhu anh, zamânında müt'anın bâzı karışıklıklara sebeb olduğunu görmüş ve bunu, zamânın maslahatına, vaktin menfaatine uygun olarak kendi re'yiyle, kendi ictihâdiyle men'etmiştir. Bu yüzdendir ki, Rasûlullâh'ın zamânında iki müt'a vardı; ben bunları harâm ettim; işliyene cezâ vereceğim dediği de tevâtürle rivâyet edilmiştir. Görülüyor ki Rasûlullâh onları harâm etti, yâhut neshetti demiyor; harâm edişi kendi nefsine izâfe ediyor; yapanları Allâh cezâlandırır demiyor; cezâlandırırım diyor. Abû-Hafs, dînin esaslarına pek riâyet ederdi; şerîat hükümlerini tatbiykte pek şiddetliydi; aklı üstündü; islâmiyeti hâlisti. Böyle olduğu hâlde dinde olmıyan birşeyi nasıl dîne sokar; Muhammed'in; (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem); helâli, kıyâmetedek helâl, harâmı kıyâmetedek harâmdır; bunu bildiği hâlde bu işi nasıl yapar? Allâh subhânehû ve taâlâ, kerem sâhibi peygamberine, «Ve eğer bize isnâd ederek bâzı laflar etseydi elbette kudretimizle onu alırdık; sonra da şahdamarını çeker, koparırdık, artık buna mâni' olamazdı sizden hiç kimsecik» buyurmuş-

tur (LXIX, 44-47). Anlaşılıyor ki Hazreti Ömer'in maksadı, o zamâna âit birşeydi; haram sayması, zemîne ve zamâna göreydi; dînî değildi. Fakat çağdaşlarının bir kısmı ve sonra gelenler, bu noktayı anlamadılar ve dînî korumakta pek büyük bir azim sâhibi olan böyle bir zâtın şânının, Allâh'ın helâl ettiğini harâm etmekten yüce olduğunu idrâk edemediler; Hazreti Peygamber tarafından neshedildiğini iddiâya kalkıştılar. Hazreti Ömer'in, anlattığımız gibi bunu, zaman dolayısiyle yaptığını anlasalardı bu vartaya duşmezlerdi. Müslim'in Câbir'den tahrîc ettiği hadîs de gösteriyor ki bu nehiy, bir mes'eleye binâendir; netekim Müslim şerhi «İkmâl» de de bu açıklanmaktadır. Râgıb-ı Isfahânî, evvelce bahsettiğimiz kitabında, Abdullahibni Zubeyr'in, müt'ayı helâl sayması yüzünden İbni Abbâs'ı kınadığını, İbni Abbâs'ın da, git de anana sor demesi üzerine İbni Zubeyr'in anasına sorduğunu, onun da, sen de müt'adan doğdun dediğini yazar. Kimdir Abdullâhibni Zubeyr'in anası? Ebû-Bekris-Sıddıyk'ın kızı, Ümmül-mü'minîn Âyişe'nin kızkardeşi Esmâ Zâtun-Nıtâkayn; zevci de Rasûlullâh'ın havârisi Zubeyr. Peki, bundan sonra daha ne denebilir? Râgıb, bunu anlattıktan sonra Yahya bni Eksem'e, Basra'lı bir ihtiyarın, müt'anın cevâzı hakkında kime ıktidâ ettin diye sorduğunu, onun da, Hazreti Ömer'e dediğini, nasıl diye sorunca da, Ömer, ey insanlar, iki müt'a vardı; Allâh ve Rasûlü helâl etmişti, ben onları haram ettim size, yapanı cezâlandıracağım buyurmuştu ya; şehâdetini kabûl ettik, harâm edişini reddettik diye cevap verdiğini yazar.

Hâsılı, Muhakkık Muhammed ibni İdrîs-i Hıllî'nin «as-Sarâir» de dediği gibi nehyi ve men'i hakkındaki haberler, birbirini nakzettiğinden zaaftan sâlim değildir. Sâlim olduğu farzedilse bile haber-i âhâddır; ilm-i kat'iyi müfid olmadığından şer'an onlarla amel edilmez.

Nazm-ı celîlde, harâm olanlar bildirildikten sonra, «Bunlardan başkalarını, evlenmeniz ve zinâda bulunmamanız için arayıp istemeniz helâl edilmiştir size. Kadınlardan biriyle faydalandığınız takdirde ücretlerini, karalaştırıldığı veçhile verin; mıkdârını tâyin ettikten sonra gönül rızâsiyle herhangi bir hususta uyuşursanız suç yok size» buyurulmaktadır (IV, 24). «Faydalandığınız takdirde» sözü, ancak iki mânâya gelir: Ya onlardan lezzet bakımından faydalanmak, yâhut örf-i şer'iye göre müddete bağlı evlenmek. Birinci mânâya alamayız; çünkü usûl-i fıkıhta Kur'ân'ın lafızlarına, ya lûgat anlamı verilir, yâhut da örf-i şer'iye göre mânâ verilir. Namaz, zekât, hacda örf-i şer'iye göre mânâ verdiğimiz gibi burada da örf-i şer'iye göre mânâ vermemiz gerektir. Bu nikâhın helâl olduğunu Emîrül-mü'minîn aleyhisselâm, ibâhası husûsunda İbni Zubeyr'le münâkaşada bulunan İbni Abbâs, Abdullâhibni Mes'ûd, Mücâhid, Atâ, Câbiribni Abdullâh-ı Ansârî, Selemetibnil-Akva', Ebû-Saidül-Hudrî, Saîdibni Cubeyr, İbni Curayh.. kaail olmuşlardır; hasılı bu nihâhta bir zarar bulunduğunu iddiâ edenin dâvâsı bâtıldır.

Bütün bunlar, mes'elenin târîhî ve dînî bakımdan tahlîlidir. Ahlâkî ve ictimaî cihetine gelince:

İslâm, her devre uyan, zamanın değişmesiyle değişmiyen, hükümleri bâkıy kalan ve her zaman beşerin ihtiyaçlarını gideren, yaşayışını ve geçimini sağlıyan, düzene sokan ilâhî bir din, ilâhî bir rahmet değil midir? İslâm dininde beşere ağır gelen, yük ve mihnet olan birşey var mıdır? Bu din, âlemlere rahmet olarak, bütün halka bereket olarak gelmiştir. Beşerin huzûrunu temîn ettiğinden, kolaylığı buyurduğundan, nîmet ve lûtuf vesîlelerini hazırladığındandır ki dinlerin en olgunudur, şerîatların sonuncusudur. İnsan, kendisini bilir bilmez, uğradığı şeylerden biri de gurbettir. Savaş için, ticâret, yahut bilgi için, yâhut gezip âlemi görmek için yurdundan ayrılır; bu işlere düşenlerin çoğu da gençtir; bedeni kuvvetlidir; sıhhati yerindedir. Hikmet sâhibi yaratıcı, neslin türemesi, nev'in bakaası için insana şehvet duygusunu da vermiştir. Bu çeşit gurbete düşenler, dâimî nikâhla evlenemezler, câriye alamazlar. Allâh tebâreke ve taâlâ, «Allâh sizin için kolaylığı murâd eder, güçlüğü murâd etmez» (II, 185) ve «Dinde bir güçlük vermedi size» buyurmaktadır (XXII, 78).

Ülkeleri, bölgeleri dolduran zinânın kötülüğünü, zararını, şerefi gidermesini söylemiye hâcet yok. Müslümanlar, İslâm hükümlerine sarılsalardı, «Elbette onlara gökyüzünün ve yerin bereketlerini açardık.» (VI, 44). Böylece de elden çıkardıkları şereflerine, yitirdikleri büyüklüğe ulaşırlardı. Müt'anın meşrûiyeti, zinâyı kaldırır, piçliğin kapısını kapar, nesli çoğaltır. İnsanlar, çocuklarını sokaklara atmaktan, içkiye ve sâireye düşmekten korunur. Gerçekten de Hıbrûl-umme İbni Abbâs'ın, İbnul-Esîr'in «an-Nikâya» de ve Zamahşarî'nin «al-Fâık» da ve diğerlerinin birçok kitaplarda naklettiği şu sözü çok yerindedir: «Müt'a, Allâh'ın Muhammed; (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem) ümmetine bir rahmetidir; o nehyedilmeseydi ancak çok kötü kişi, helâkini göze alan kişi zinâ ederdi.» İbni Abbâs, bu sözü, üstâdının, mürebbîsinin, yâni Emîrül-mü'minîn aleyhisselâmın tertemiz kaynağından almıştır da söylemiştir.

Burada şunu da söylemek gerektir ki müt'ada, İmâmiyye'nin icmâiyle en az kırkbeş gün iddet şarttır. Birisiyle müt'a yapıp bu müddeti, müt'a müddetinden sonra beklemiyen kadınla müt'a, zinâdan ibârettir ve Seyyidül-beşer sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem, «Çocuk yatağa âittir, zinâ edeneyse taş» buyurmuştur.

Mûnâkehâta, evlâda, nefakaya v.s. âit bahisler, İmâmiyye'nin fıkıh kitaplarında etraflıca bulunduğundan biz, bu muhtasar kitapta onlardan bahsetmiyoruz.

TALAAK

Evlenmek, bir erkekle bir kadının yaşayışlarını birbirlerine bağlamaları ve ikisinin, bedendeki iki gözün, iki elin birleşmesi gibi birleşmeleridir. Allâh sübhânehû ve taâlâ «Onlar sizin için elbisedir, siz onlar için elbise» kavl-i celîlinde (II, 187) bunu bildirmiştir ki bu âyet, î'câz ve belâgatta eşsiz âyetlerdendir ve Kur'an'da ferttir; Kur'ân'daki muhtere'âttandır.

Bu bağın kopması, ancak ölümle olabilir, hattâ ölümden sonra da bu bağ devâm eder. Bu bağ, ancak pek ehemmiyetli hallerde koparılabilir. Hikmet sâhibi şâri'de bu sebepleri izâh eylemiştir. Koca, kadından nefret ederse boşar. Kadın da kocasından nefret ederse mehrini bağışlamak, yahut onun değerinde ve yâ daha fazla, daha az birşey bağışlamak sûretiyle ayrılır. Nefret iki taraflı olursa kadın, kocasına birşey bağışlamak, yahut mehrinden vazgeçmek sûretiyle boşanır. Yalnız İslâm dîni, ictimaî bir din olduğundan ve esâsı tevhîd ve vahdet bulunduğundan, bu dinde en ehemmiyetli şey birliktir, birleşmektir. Bu bakımdan boşanmanın kötülüğü hakkında birçok hadisler vârid olmuştur. Bâzı haberlerde de, Allâh'ın en fazla buğzettiği helâl şeyin boşamak olduğu bildirmiştir. İmâmiyye katında boşamada, «Sizden iki adâlet sâhibi tanık bulunsun» (LXV, 2) hükmünce iki şâhidin bulunması şarttır. Kocanın bir zor yüzünden, yâhut öfkeyle boşamamış olması, kadının hayiz halinden temizlenmiş bulunması, bu hâlden sonra da kocanın, kadına yaklaşmamış olması da şartlardandır.

İmâmiyye, üç talâkın bir boşayış olduğunda, hattâ koca, üç kere boşsun derse kadının boş düşmiyeceğinde ittifak etmiştir. Fakat bir kere boşar, sonra döner, bir daha boşar, gene döner, üçüncü defâ boşarsa kadın, bir başkasiyle nikâhlanmadıkça kocasına harâm olur. Bu hâl dokuz kere olursa, dokuzuncu defâda kadın, tahlil-i şer'î ile de kocaya helâl olmaz; artık müebbeden harâm olur. Ehl-i Sünnet kardeşlerimiz, koca, üç kere boşsun deyince kadını alabilmek için, bir başkasına nikâhlanması lüzûmuna kaail olmuşlardır; fakat onlardan rivâyet edilen hadislerde de bir kerede verilen üç talâkın bir talaak olduğu açıklanmıştır. Meselâ Buharî, senediyle İbni Abbâs'tan tahric eder; der ki: Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem'le Ebû-Bekr'in zamânında ve Ömer'in halifeliğinin ilk yılında üç boşayış, bir boşayıştı. Ömer, insanlar yavaş davranılacak şeyde acele ediyorlar dedi ve bunu kabûl etti. Kur'ân-ı Kerîm'deyse, «Boşamak iki keredir; bundan sonra ya güzelce geçinmek gerek, ya kadını hoşlukla, ihsanla bırakmak gerek» buyurulmuştur (II, 299) ve «Bundan sonra boşarsa başka birisine nikâhlanmadıkça kadın helâl olmaz» hükmü verilmiştir (II, 230). Boşamıya âit mes'eleler, fıkıh kitaplarımızda etraflıca anlatıldığı, iddet hakkında, farâiz ve mîrâs husûsunda gerekli bilgiler verildiği için bunları geçiyoruz; zâten mîrâs husûsunda Ehl-i Sünnetle aramızda pek az ihtilâf vardır. Vakıf, hibe, kazâ ve hüküm mes'eleleri için de fıkıh kitaplarına mürâcaat edilebilir.

AV VE HAYVAN KESMEK

İmâmiyye katında, fakıyhlerin «nefs-i sâile» dedikleri, yâni kesilince kanı akacak damarları bulunan hayvan öldü mü pistir; onların temizlenmesi mümkün değildir. Köpek ve domuz gibi. Bunlardan başka hayvanlar temizdir. Birinci kısımdan pislik giderilemez; bunların dirileri de pistir, ölüleri de. Kesilseler de pistir bunlar, kendiliklerinden ölseler de. İkinci kısmı, şer'î bir sûrette kesilmeden ölürse pistir, mutlak olarak etleri haramdır; ister kuş olsun, ister başka hayvan; ister ehlî olsun, ister vahşî; ister kanı akan bir hayvan olsun, ister olmasın; hüküm aynıdır. Eti helâl olan hayvan, tezkiye ile, yâni yüzü kıbleye çevrilerek Bismillâh denip kesilirse eti helâldir. Fakat yırtıcı hayvanların, temiz olmakla beraber etleri haramdır. Tezkiye, şer'an iki türlü olur:

1) Avlanmak. Bu, ya avlaması belletilmiş, emre uyan, avı yememeyi âdet edinen avköpeğiyle olur; yahut okla, tüfekle. Avlananın Müslüman olması, ava Besmele'yle başlaması gerektir. Bu takdirde hayvan ölürse eti helâldır. Diri olarak yetişilirse yüzü kıbleye çevrilerek kesilir. Bundan başka, herhangi bir hayvanla, başka av âletleriyle avlanan hayvan, diri olarak yetişilip Besmele'yle kesilse dahi helâl olmaz.

2) Şer'î tezkiye. Hayvanın yüzünü kıbleye çevirip Besmele'yle merîsini, hulkumunu ve iki şahdamarını kesmekle olur. Kesen âletin demir olması şarttır; fakat

darda kalınırsa başka br keskin şeyle de olabilir. Devenin nahredilmesi, yâni bogaz çukuruna bıçağın sokulması gerektir.

Balıkların ancak pullu olanları helâldır ve onların, denizden çıkarılınca, kendiliklerinden ve sudan dışarda ölmeleri şarttır.

Hayvanlar üç kısımdır: Kara hayvanı, su hayvanı, havada uçan kuşlar. Su hayvanının, yâni blıkların, söylediğimiz gibi pullu olmaları lâzımdır. Yumurtaları da kendilerine tâbi'dir. Yâni pullu olanların havyarı da helâldir; pulsuzlarınki haram. Kara hayvanlarından koyun, ehlî öküz ve dana, boğa, deve, vahşî öküz, dağkeçisi, ceylan, kümes hayvanları helâldir. At, katır ve eşek mekruhtur. Yırtıcı tırnakları olanlar, kurt, tavşan, tilki, kertenkele, yılan ve envâı haramdır. Arslan, solcan ve ukurtlar, haşarât, mutlak olarak haramdır. Havada uçanlardan şahin, atmaca, doğan ve emsâli haramdır. Diğer kuşlara gelince: Şâri'in helâl ettiklerinde üç hâl vardır: Uçarlarken kanatlarını daha fazla düz tutanlar, daha az kanat çırpanlar haramdır; kanatlarını daha fazla çırpıp daha az düz tutanlar helâldir. Yerde olanların ayaklarında mahmız varsa helâldir; yoksa haramdır. Kesilen hayvanın gursağı, yâni taşlığı varsa helâldir; yoksa haramdır. Baykuş ve envâı, tâvus, kirpi, arı ve bunlara benzer hayvanlar haramdır. Karga pislik yerse haramdır.

İçilen ve yenen şeylerden, hayvandan gayrı olanlar hakkında umûmî hüküm, şu esaslara dayanır:

1) Her gasbedilmiş olan haramdır.

2) Her pis olan haramdır.

3) Her kötü şey haramdır. Mâyi'lerden harâm

oluşta en birincisi sidiktir; ondan daha şiddetle, harâm olansa şarap, bira v.s. dir. Kaynayıp üçte ikisi gitmedikçe bunlar haramdır. İmâmiyye katında içkinin harâm oluşu ve pisliği hakkındaki şiddet, hiçbir Müslüman mezhebinde yoktur. İmamlarından, selâmullâhi aleyhim, bu hususta o kadar korkutucu, o kadar şiddetli haberler gelmiştir ki duyan kişinin saçları ağırır; en cür'etli insan bile korkar. Sıkanına, yapanına, satanına, içenine Allâh lâ'net etsin diye bir hayli haberler vârid olmuştur ve İslâm şerîatında içki, ümmül - habâis - pisliklerin, kötülüklerin anası, aslı ve temeli tanınmıştır. Ehli Beyt aleyhimüsselâmdan, velev ki gizli, görünmez olsun, ondan bir buğu çıkar, yemeğe siner, o pis buğunun bir esintisi yemek yiyenin ağzına girer diye bir kadeh içki konmuş yemek sofrasında bile oturmanın harâm olduğu hakkında haberler gelmiştir. İçkinin kötülüğü, zararı, bilgi bakımından son zamanlarda anlaşılmıştır; İslâmsa onu onüç asır önce bilmiş, bildirmiş, harâm etmiştir. İslâm dîni, ne şerefli, ne güzel, ne ince düşünüşlü, ne büyük, ne üstün ve ne olgun bir dindir. Fakat Müslümanlar, onun esaslarını zâyi' ettiklerindendir ki kendileri zâyi' olmuşlar, onu önemsiz gördüklerindendir ki ihânete uğramışlardır; «Belki de Allâh bundan sonra bir iş çıkarıverir.» (LXV, 1).

İşte bunlar, yenecek ve içilecek şeylere âit helâl ve harâm hükümlerin esaslarıdır ki kısaca anlattık; bunların daha birçok teferruâtı vardır; fakat bu özlü ve muhtasar risâle, bunları anlatmıya kâfi değildir.

HADLER, KISAS VE DİYETLER

Suçlara verilen cezâlardan maksat, ictimâî düzenin korunması ve insanlardan kötülüğün giderilmesidir.

Zinâ, livâta, sevicilik, zinâ töhmeti, sarhoşluk, içki kullanmak, içki satmak, hırsızlık ve daha bu çeşit suçların şer'î sâbit oluşu ve karşılığında verilen cezâlar, kısâs ve muayyen şartlar dâhilinde hısâsa bedel diyetler, mufassal bir surette fıkıh kitaplarında ve bu hususlarda yazılmış ayrı kitaplarda bulunduğundan bunları, burada bahis konusu etmiyoruz [*].

Maksadımız, İmâmiyye'nin inanç ve amellerine âit, usûl ve furû'una dâir pek kısa bilgi vermekten ibârettir. Görülüyor ki bu tâifenin, kitap ve sünnetten hâric bir inancı, kitap ve sünnete aykırı bir ameli yoktur. İnsâf ve mürüvvet ehlinin bunu tasdıykı, bilgisizlik yüzünden iftirâda bulunanların iftirâlarına uymaması iktizâ eder.

Dileriz ve umarız ki Allâh tebâreke ve taâlâ, îmân ehlini birleştirir; aralarındaki ayrılığı, aykırılığı düzene sokar; nefret ve vahşeti giderir; bütün îmân ehlini, kardeş olan mü'minleri birleştirip Kur'ân bayrağı altında toplar; böylece de İslâmın şerefi avdet eder; arada-

[*] Bu kitabın aslı olan «Asluş-Şîatu ve Usûlihâ» da Talâk, Zıhâr, Ilâ, Liân, Ferâiz ve Mevâris, Vakıflar, Hibeler ve Sadakalar, Kazâ ve Hüküm, Av ve Hayvan Kesmek, Halâl ve Harâm, 193—220. sahifelerde, Hadler, 220 – 225, Kısâs ve Diyetler, 226 – 230. sahifelerdedir.

ki mezheb ihtilâfı ortadan kalkar. Gerçekten de her mezheb ehlinin, diğer mezheblere uyanları muhterem sayması, esâs olan îmâna bakması, mü'minlerin, mü'-min kardeşlerini sevmeleri, fayda bakımından birbirlerini müşterek saymaları; îman ehlinin, îmân ehline faydalı olması, ondan da fayda görmesi, kendi nefsi için sevdiği, dilediği şeyi kardeşi için de sevmesi, dilemesi ve bunu da hîleyle, düzenle, gösterişle değil, gerçek olarak dilemesi ve yapması gerektir. Allâh'ın herşeye gücü yeter; rahmetinden ümid kesilmez. Dilerse bu ümmete, katından bir rûh verir de tekrar yüceltir; nifâkı, şıkakı ortadan kaldırır; görmiyen gözleri açar; hepimizi hidâyete ulaştırır.

SON

Şia'yı kınayanların bilhâssa dayandıkları iki şey vardır; bunların biri «Badâ'» dır. Bunu anlamıyanlar, Şia'nın, Allâh tebâreke ve taâlâ'ya, önce mâlûm olmayan birşeyin sonradan zâhir olarak mâlûm olması tarzında telâkkıy etmişlerdir ki bu, sırf bilgisizlikten meydana gelmiş bir telâkkıydir ve değil İmâmiyye, hiçbir İslâm mezhebi, böyle bir inancı kabûl etmez; edemez; çünkü bu inanç, Allâh sübhânehû ve taâlâya cehil isnâdından başka birşey değildir. Allâh sübhanehû ve taâlânın ilmi ezelî ve ebedîdir ve onda «muhâlefetün lil-havâdis» sıfatı mevcuttur. Bedâ', Allâh tebâreke ve taâlânın mektûm ilminde mevcûd olan ve zât-ı ecell ü a'lâsı tarafından mahiv ve ısbât levhinde bulunan bir işi, gene kendine mâlûm, muayyen ve mukadder olan zamanda ızhâr eylemesinden başka birşey değildir. Bedâ', Âli Muhammed'in, sallallâhu aleyhi ve aleyhim, sırlarındandır. Allâh sübhânehû ve taâlâ'yı hiç kimse, hakkıyle bilemediği gibi bunu da ve buna benzer şeyleri de bilemez. Allâh, bir işi buyurur; bu buyruğu mukadderdir; ancak bir müddet sonra o işin yerine başka birşey buyurur; mektûm olan ilminde bu da muayyen ve mukadderdir. Bunu anlamıyan iş değişti, yahut hâşâ, Allâh buyruğunu değiştirdi, kendisine başka bir iş lâyıh oldu gibi bir zanna düşebilir. Halbuki bu gizleyiş ve ızhâr ediş, onun «ümmül-hitâb»ında, ezelî bilgisinde sâbittir; netekim, «Allah dilediğini mahveder, dilediğini ısbât eder ve kitâbın aslı, takdîr onun katındadır» buyurulmuştur (XIII, 39). Hâsılı tekvîn, yâni yaratış, vârediş

âlemindeki bedâ', teşri' âlemindeki nesh gibidir. Allâh tebâreke ve taâlâ bir işi hükmeder; bunun hikmeti kendi katındadır. Sonra bu emri, diğer bir emirle neshey-ler. Bedâ'da buna benzer. Sadaka belâyı def'eder; Hazreti İbrâhîm alâ nebiyyinâ ve âlihî ve aleyhisselâm'a, İsmâil'in, (aleyhisselâm), kurban edilmesini emir buyurur; sonra koç yollar. Bedâ' olmasaydı sadakanın' duânın, şefâatin, gözyumup açıncıyadek Allâh'ın emrine muhâlefette bulunmadıkları hâlde enbiyâ ve evliyânın korkmalarının, ağlamalarının sebeb ve hikmeti olmazdı. Onların korkuları, hiçbir ferdin bilemediği bu ilm-i mahzûn ve mektûm-ı ilâhîdendir. Bu husûsa dâir «ad-Dînu val İslâm» adlı kitabımızın ilk cüz'ünde bilgi verdik; dileyen o kitaba mürâcaat edebilir.

Şîa'yı kınayanların dayandıkları ikinci şey de «Takıyye», yâni mezhebin gizlenmesi keyfiyetidir. Bu hususta da Şîa'yı kınayanlar, bilgisizliklerinden kınarlar. Takıyyenin mânâsını, yerini, gerçek lüzûmunu im'ân ile bilen, bunun yalnız Şîa'ya âid olmayıp akıl ve şer' bakımından da lüzûmunu anlar. Her insanın en azîz şey olan ve en sevgili bulunan hayâtını korumak için îcâb edince takıyyeye başurması zarûrîdir. Evet, şerefi için, hakkı korumak için, bâtılı yoketmek için insanın tehlükeye atılması da gerektir; fakat böyle bir zarûret bulunmadıkça da, «İnsanlar, îmân edenleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesinler; bu işi yapan Allâh'tan birşey beklemesin; fakat onlardan çekinmeniz gerekse o başka...» (III, 28) ve «Zorla, cebirle; yüreği inançla yatışmışken istemediği halde dininden döndüğünü söyliyenden başka» âyet-i kerîmelerinde buyurulduğu gibi (XVI, 106) nefsini korumak için gerçeği gizlemesi lâzımdır. Netekim Ammâr radıyallâhu anhin, müşriklerin tâzîbine karşı nefsini korumak için onlara mümâşât etmesi, anasiyle babasınınsa, radıyallâhu anhumâ, Allah yolunda şehîd olmıya râzı olup nefislerini fedâ etmeleri meş-

hurdur. Takıyye ile amel, faydası yokken nefsini telef ettirmemek için vâciptir; böyle olduğu hâlde takıyye, nefsin muhâfazası için şarttır. Bir de ruhsat mevkii var-dır ki bu da nefsi muhafazaya, hakkı takviyeye yarıya-cağı zamandır. Fakat üçüncü şıkda, yâni bâtılı tervic, halkı sapıklığa sevk, zulmü ve cevri idâme ve ihyâ et-mek gibi hususlarda takıyye, hiçbir zaman câiz değildir; kınanırsa, böyle yerlerdeki takıyye kınanmalıdır.

Müseylemetül-Kezzâb, iki müslümanı tutsak etmişti. Onlara, benim Allâh'ın rasûlü olduğuma şehâdet edin dedi. Biri, şehâdet ederim ki dedi, Muhammed, Rasûlul-lâh'tır; sen de Müseylemetül-Kezzâbsın. Müseyleme o-nu öldürttü. Öbürü Müseyleme'nin dediğine uydu; iste-diğini söyledi. Hazret-i Peygamber (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem) bunu duyunca, birincisi buyurdu, cen-nete tez gitmeyi istemiş; ikincisi ruhsata yapışmış; iki-sinin de ecri var.

Şîa, Emeviyye devrinde, her türlü tâkıybâta uğra-dı. Abbâsoğulları, Emevîlerin yolunu tuttu; Alî evlâdı-nı ve şîasını ortadan kaldırmak için her çeşit zulmü ic-râ etti. Böyle devirlerde bile Hucribni Adıyyil-Kindî, Amribni Hımıkıl-Huzâî, Meysem-i Tammâr, Reşîdül-He-cerî, Abdullâhibni Yaktur ve emsâli, îmân ve İslâmın se-lâmeti, hakkın bâtıldan ayırdedilmesi için kendilerin kurbân etmekten çekinmediler. İmâm Huseyn aleyhis-selâm ve ashabı, rıdvânullâhi aleyhim ise bu şehidlerin seyyidleridir.

Allâh sübhânehû ve taâlâ'dan, bizi hak ve hidâye üzere birleştirmesini, sonumuzun hayırla tamamlanm sını dileriz. Vesselâmu aleyküm ve rahmetullâhi ve b rekâtuhû.

Terçemenin bitimi:
15 Recebül - müreccеb, Yevm-i İstiftâh 1385

Yeryüzü ve Huseyn'in Toprağı

ŞUNUŞ

1365 yılı recebinde, Muhammed Huseyn Âlu Kâşifil-Gıtâ'ya, Basra'da Mînâ Müdürlüğü mütercimi Ahmed Bedran, bir mektup yollamış, Brıtanya İslâm Ansiklopedisinin yeni basımı dolayısiyle İmâm Huseyn aleyhisselâm'ın şehâdetinden sonra kabrinden ve civârından alınan toprağa secde edişin nasıl ve ne sebeple neş'et ettiğini, İmâm Huseyn'den, a. m, önce böyle birşey olmadığı halde sonradan bunun nasıl meydana geldiğini ve Müslümanlardan ilk olarak kimin bu toprağa secde ettiğini müsteşrıklerin sorduğunu, bu hususlarda aydınlanmak istediklerini, verilecek bilgiyi ingilizçeye çevirerek onlara sunacağını bildirmiştir. Bu mektuptan sonra Muhammed Huseyn Âlu Kâşifil-Gıtâ, küçük bir risâle halinde «al Arzu vet - Turbatil - Huseyniyya» yı yazmış ve bu risâle, Hacı Mîrzâ Nacmul-Askerî'nin arapça «al-Vudû'u fil Kitâbı vas-Sunna» adlı çok değerli kitabiyle merhum Seyyid Abdul-Huseyn Şerafuddîn'in, gene aynı dilde yazdığı «al - Mashu alel arculi av gaslihâ fil vudû'» adlı risâlesine zeyl olarak Kahire'de, «an - Nacâh» Kitaphânesi yayınları arasında, «Matbaatu Dârit-te'lîf» te basılmıştır. Müellifin bu risâlesini telhîs yoluyla türkçeye çevirip okuyuculara sunuyoruz. Bu sûretle iki büyük, İslâm mezhebi arasındaki anlaşmazlık unsurlarından birinin daha ortadan kalkacağını ummaktayız. Tevfıyk Allah'tandır.

Abdülbâki GÖLPINARLI

RAHMAN VE RAHÎM ALLAH ADIYLA

«Göklerde ve yeryüzünde nice deliller var ki onları görmezler ve yüz çevirip giderler.» (XII, 105)

Bu âyet-i kerîmede buyurulduğu gibi gerçekten de her vakit ve her hâlde yüz çevrilip gidilen delillerin en büyüklerinden biri de üstünde yaşadığımız, ondan meydana gelen şeylerle yaşayıp geçindiğimiz, «Öyle bir mâbuddur ki yeryüzünü size döşek etmiş, orda size yollar açmış, gökten yağmur yağdırmış, o yağmur sebebiyle de çeşit-çeşit, çifter-çifter nebatlar yaratmıştır. Yeyin ve yedirin davarlarınıza; şüphe yok ki bunda, aklı olanlara deliller var. Oradan yarattık sizi; gene oraya iâde edeceğiz sizi ve oradan çıkaracağız sizi bir daha» âyetlerinde (XX, 53-55) bildirilen yeryüzüdür. Yeryüzünde yürüyüp durur, toprağını ekim-biçim için saçıp savurur, hayvanlarımızı orada yayar, besler, bereketlerinden faydalanırız; bütün hayâtımızda onunla haşir-neşir oluruz da onu gene de hatırımıza bile getirmeyiz; delillerinden gaflet eder, yüz çeviririz; ondaki pek büyük kudrete, görünüp duran san'ata göz yumarız. Toprağı, varlıkların en aşağısı sayarız; en önemsizi biliriz; ayaklarımızın altına serilmiştir. Görünüşte birşeydir o, tek bir unsurdur; fakat nice unsurlar vardır, nice hâssalar vardır onda. Yiyeceğimiz hubûbat ordan biter; giyeceğimiz şeyleri o verir; tadları, hâssaları ayrı-ayrı, çeşit-çeşit meyvalarımız onda olur.

Toprak, tad veren, hayat bağışlayan, renk-renk, kokuları ayrı bitkileri verdiği gibi acı, öldürücü zehirleri de verir. Oysa ki hepsi yeşildir, rengârenktir, hepsi de birbirine benzer. Kur'ân-ı Kerîm'de, «Yeryüzünde bir-

birine komşu bölgeler, üzüm bağları, ekinler, bir kökten yetişmiş hurmalıklar var ki hepsi bir suyla sulanmada; fakat lezzet bakımından birkısmını, öbürlerinden üstün etmedeyiz. Şüphe yok ki akıl edenlere, bunlarda ad deliller var» (XIII, 4) buyurulduğu gibi toprak birdir, su bir; fakat yetişenlerin herbirinde ayrı hâssa mevcut; hiçbiri, öbürüne benzemez. Her meyva, kendi mevsiminde olur; her bitki, kendi mevsiminde. Baharın olan kışın bulunmaz; kışın olana yazın rastlanmaz. Toprağın hâssalarından biri de ondan çıkan mâdenlerdir. Şu altına, gümüşe, şu yâkuuta, firûzeye bak; benzerlerini seyret. Hepsi de topraktan çıkmıyor mu; hepsi de ordan olmuyor mu? Evet; yeryüzü, cansız dediklerimizin, bitkilerin, canlıların anasıdır. Suyla, havayla, güneşin ışığıyla kaplanmıştır; yeryüzü, hayâtın ta kendisidir, ölümün de ta kendisi. Hastalık ordan meydana gelir; ilâç ordan biter, boy verir, yüz gösterir. Gökyüzünün eserleri belki sayılabilir; fakat yeryüzünün eserlerini saymıya imkân yoktur. İmkân yoktur yeryüzünün mâdenlerini saymıya; imkân yoktur yeryüzünün bereketlerini bilmiye; imkân yoktur yeryüzünün unsurlarını anlamaya. Kur'ân-ı Kerîm, «Yeryüzünü bir toplantı yeri olarak halketmedik mi dirilere ve ölülere?» buyurur. (LXXVII, 25-26). Ondan sonra gene buyurur ki: «Ve yeryüzünü de bundan sonra yaydı, döşedi; ordan suyunu, otlağını çıkarıp meydana getirdi.» (LXXIX, 30-31). Ve gene, «Artık insan, yediğine bir baksın; şüphe yok ki biz, bir yağmurdur yağdırdık; sonra yeryüzünü bir iyice yardık; derken orda tohumlar bitirdik ve üzüm ve yoncalar ve zeytin ve hurma ve çeşitli büyük ağaçları bulunan bahçeler ve meyvalar ve otlaklar» buyurur (LXXX, 24-31).

Yeryüzünden biten, ordan meydana gelen bitkileri, ağaçları, hubûbâtı, meyvaları, mâdenleri bırakalım bir yana; hele şu herşeyi kırıp döken, her sınığı onaran akla sâhib insan nerden meydana gelmiş? Topraktan de-

ğil mi? Varlığı, her parça-buçuğu topraktan meydana gelmiyor mu ve gene de toprak olmuyor mu?

Toprağın en kutsal yüceliklerinden biri de Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve âlihi ve sellem'in, halk içinde en fazla sevdiği Ali aleyhisselâm'a, «Abû-Türâb—Toprak babası» künyesini vermesidir ve bu künye, Emîrül-mü'minîn'in en çok sevdiği künyedir. Abdülbâkıyyül-Ömerî, sûfiyâne bir şiirinde, buyüzden der ki:

Allah Âdem'i topraktan yarattı;
O toprağın oğlu, sense toprağın babasısın.

Hakîm ve ârif Hayyâm da, bir rubâîsinde,

Ey toprak, gönlünü bir yarsalar,
Gönlünde nice değerli gevherler var

der. Gene âriflerden biri, bir tercîinde,

Her zerrenin gönlünü yarsan,
İçinde bir güneş olduğunu görürsün

demiş.

Evet, şu mübârek yeryüzü, kadrinin yüceltilmesi, ululanması, kutlanması gereken birçok delillere sâhib. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem de, «Meshedin yeryüzünü; o size hayırdır, berekettir» buyurmuşlar, bir başka hadîslerinde de yeryüzünün, insanların anası olduğunu bildirmişlerdir ki bunların hepsi de akıl erbâbına remizlerdir, işâretlerdir. Allah tebâreke ve taâlâ, topraktan yarattığı, onda bütün âlemi topladığı, âlem-i ekber'in bir özü, bir özeti kıldığı Âdem'e, a.m, meleklerin secde etmesini emretmiştir. Melekler, Allâh'ın emrine itâat edip Âdem'i mihrab edinerek Allâh'a, Allâh'ın bedi'-i san'atına, kemâl-i kudretine, gerçek ma'bûda, Allâh'a secde etmişlerdir. İblis, bu nükteyi idrâk edememiş, ateşten yaratıldığı için ulvî olduğunu, topraktan yaratılandan hayırlı olduğunu sanmış, secde etmemiştir. Oysa ki secde Âdem'e değildir; Âdem'i yara-

tanadır. Ateşle toprak arasında fark vardır. Yeryüzü toplayıcıdır; ateş dağıtıcı. Toplamak güçtür-kuvvettir; ayırmak zaaf. Yeryüzü mûtedildir; ateş yakıcı. Yeryüzünde bitirip oldurma kuvveti vardır; ateşte yokedip öldürme kuvveti var. Yeryüzü, her diriyi yaşatır, besler; ateşse öldürür, helâk eder.

Allâh tebâreke ve taâlâ, İslâm şerîatında bütün pisliklerin suyla temizleneceğini bildirmiş' «Su bulamazsanız temiz toprakla teyemmüm edin; toprağı yüzlerinize ve ellerinize sürün» buyurmuştur (IV, 43, V, 6) ve böylece toprak, su yerine geçmiştir. Zâten de toprak, suyun eşidîdir ve şer'an temizleyicidir. Yeryüzü temizdir ve mesciddir; H. Peygamber sallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem, «Yeryüzü bana mescid edildi; temiz kılındı»; yâni nerde namaz vakti gelirse, orda namazını kılarsın ve su bulunmadığı vakit onunla temizlenirsin; çünkü toprak temizdir ve temizleyicidir buyurmuştur. Gerçekten de yeryüzü temizleyicidir; birçok pis şeyler, mikroplar yeryüzünde ölür; bu yüzden de İslâm şerîatında ölünün toprağa gömülmesi, başka bir yere gömülmemesi, toprağa gömülünce yanağının toprağa konması, hattâ denizde ölen kişinin bile, karaya çıkarılıp defni mümkinse çıkarılıp defnedilmesi emredilmiş, yakılması men'edilmiştir. Çünkü ceset yandığı zaman ondan çıkan buhar, havayı ifsâd eder ve bu da sihhate muzırdır. «Yeryüzünü bir toplantı yeri olarak halketmedik mi dirilere ve ölülere?» âyetinde (LXXVII, 25-26) buna işaret olunmakta, yeryüzünün, insanları bir araya topladığı, halkın topraktan yaratıldığı, ölümden sonra da gene orda toplandıkları bildirilmektedir. «Yeryüzü size hayır ve berekettir; onunla teyemmüm edersiniz; diriyken oraya secde eder, namaz kılarsınız; ölünce de orda toplanırsınız» buyurmaktadır ki bu, Allâh'ın bir nîmetidir; hamdolsun ona. Namaz kılanın secde edeceği en güzel ve üstün şey, tertemiz topraktır.

İslâm şerîatında mübârek günlerden biri de «Dahvul - Arz», yâni Kâ'be'nin bulunduğu yerden başlayıp yeryüzünün döşenmesi günüdür ki zilka'denin yirmibeşinci günüdür ve o gün, oruç tutulması sünnet olan günlerdendir. O günde, Ehli Beyt selâmullâhi aleyhimden gelen ve okunması gereken duânın başlangıcı, «Ey Kâ'be'yi döşeyen, habbeyi yarıp çıkaran, mihnetleri gideren Allâhım, hakkını yücelttiğin, şânını büyüttüğün, mü'minlere bir ihsân olarak lûtfettiğin bu günün hakkı için» cümleleridir ki burda, «Ve yeryüzünü de bundan sonra yaydı, döşedi» âyetine işâret edilmektedir (LXXIX, 30).

***

Kerbelâ toprağına secde etmiye gelince:

Hz. Resûl sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem, ümmetinin içinde iki değer biçilmez şey bıraktığını, bu ikisinin, kendisine halef ve halîfe olduğunu, birinin, gökten yere uzatılmış Allah ipi mesâbesinde olan Kur'ân, öbürünün Ehli Beyti bulunduğunu, bunlara yapışılırsa, kendisinden sonra sapıklığa düşülmiyeceğini buyurmuş, Ehli Beytini Kur'ân'la şerîk kılmıştır. Ehli Beytin ilki ve başı olan kendileri, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş, Allah tarafından seçilmiş ve gene kendileri, «Huseyn bendendir, ben Huseyn'denim» buyurmuşlardır. Bu Huseyn, mevki' için, mansab için, hilâfet için değil, alenen şerîata muhâlefette bulunan bir zâlim emîrin, Kur'ân'a muhâlif hareketlerine karşı durmak ve bu suretle kendisinden sonra gelen müslümanların bâtılı hak bilmemelerini sağlamak için deryâlar gibi dalgalanan bir orduya, Kerbelâ-yı Muallâ'da bir avuç dostu ve ehli beytiyle karşı durmuş, evlâdını, süt emen yavrusuna kadar Hak ve hakıykat uğruna kurban vermiş ceddinin en sevgili sahâbesinden olanların şehâdetini görmüş, kardeşlerinin, kardeş oğullarının yasına batmış, evlâdının - ayâlinin esîr olacağını bildiği, onların feryatlarını duyduğu hâlde nihâyet kendi canını da Allah yolunda, şerîatın

korunması için fedâ etmiş, o kutlu yerde şehâdet şerefine ermiş, kanıyle hakla bâtıl arasını ayırmıştır. Ümmet fedâsı olan böyle bir İmâmın, Resûlullâh'ın, sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellemin gözünün bebeğinin şehîd olduğu yer, elbette kutlu bir yerdir. İslâmın zuhûr ettiği mukaddes yer Mekke-i Mükerreme, yayılıp genişlediği mübarek yer Medîne-i Münevvere ise, korunduğu yer de şüphe yok ki Kerbelâ-yı Muallâ'dır. O kudsî yer hakkında İmamlarımızdan rivâyet edilen ziyarette de, «Şehâdet ederim ki siz tertemizsiniz ve tahâret-i kâmileye eriştiniz; defnedildiğiniz yer de tertemiz bir hâle geldi» cümleleri mevcuttur.

Fıkıh bilginlerimiz, yerden başka birşeye secdeyi câiz bilmemişler; yerden biten, fakat yenmiyen, giyilmiyen şeylere de, mâdenlerden başka, secdeye cevâz vermişler, Kerbelâ toprağına secdeninse efdal olduğunda ittifak etmişlerdir. Şüphe yok ki yere serilen halı, kilim v.s. toza, pisliğe mâruzdur; bu cihetten onlara secdeyi câiz görmemişlerdir. Hadîs-i şerîfte, «Kulun rabbe en yakın olduğu zaman, secdeye kapandığı andır» buyurulmuştur. Kendilerini Hak yoluna kurbân eden, ruhları mele'-i a'lâya yücelen, bu dünyânın aldayışlarına kapılmıyan, bâtıla baş eğmiyen şerîat ulularının toprağına secde ise elbette perdeleri yırtar, açar; insanı onların rûhâniyetine ulaştırmıya, Hakk'a yakınlaştırmıya vesîle olur. opraga secde farzdır, Türbet-i Huseyniyyeye, zikri rahmet vesîlesi, adı, mü'minlerin gözyaşlarının akmasına, îman dolu yüreklerinin yanmasına sebeb olan, toprağında şifâ, anılışında vefâ olan mazlûm Huseyn'in aleyhisselâm, toprağına secdeyse, Ehli Beytin sünnetidir. Ancak şunu da belirtelim ki Kerbelâ toprağına secde, taabbüd yoluyla olamaz; bu, küfürdür; secde, ancak Allâh'a olur. Toprağa ve Kerbelâ toprağına secde, teberrük ve tevessül yoluyladır, Allâh'a karşı tezellül dolayısıyladır. Bütün Şîa müctehidleri, ittifakla, ancak Allâh'a secde edilebileceğini, başka birşeye ve ya

birine secdenin küfür olduğunu söylemişlerdir ve söylemektedirler; bütün Şia te'liflerinde bu, sarâhatla mevcuttur. Binâenaleyh tekrâr edelim ki Kerbelâ toprağına secde, o toprağa, yahut o toprakta şehîd olana ve olanlara secde değildir; o toprağa baş koymak sûretiyle Allâh'a secdedir. Netekim toprağa secde de, toprağa ibâdet değildir; toprağa alın koymak sûretiyle Allâh'a secdedir. Bunun aksi düşünülürse toprağa secde etmeyip halıya, kilime secde edenlerin de yüne, yapağıya, yahut o yünün, yapağının sâhibi olanlara secde ettikleri kabul edilmiş olur ki böyle bir düşünce esâsında bâtıldır. H. Rasûl'ün, s.m, toprağa, hattâ yağmur yüzünden balçık olan toprağa secde ettiği Ehl-i Sünnetin sıhâhında mukayyettir. Evvelce de söylediğimiz gibi meleklerin Âdem aleyhisselâma secdeleri, Allâh'adır. Birşeye secde ile, birşeye alnını koymak sûretiyle Allâh'a secde arasında büyük bir fark vardır.

*
* *

Hicretin üçüncü yılında, Uhud savaşında, Hz. Peygamberin; s.m. amıcası ve süt kardeşi cenâb-ı Hamza şehîd olunca Hz. Peygamber'in, Müslüman hanımlara, şehidlerine ağlarlarken Hamza'yı da anmalarını buyurduğu, Hz. Fâtıma aleyhesselâmın, Hamzâ'nın kabrinden aldığı topraktan tesbîh yaptığı, Hamza'ya, Seyyidüş-şühedâ, Allâh'ın ve Rasûlünün arslanı lakabının verildiği mütevâtirdir. Meclisî'nin «Bıhârül-Envâr» ında, İbrâhîmüs - Sakafî babasından, o da İmâm Ca'feribni Muhammedüs - Sâdık aleyhisselâmdan rivâyet eder ki Fâtıma alehesselâmın bir yün ipe, tekbîr sayısınca düğümler düğümlemişti ve bununla tesbîh çekerdi. Hz. Hamza'nın şehâdetinden sonra onun toprağından tesbîh yaptı ve onu çekmiye başladı. Huseyn salavâtullâhi aleyh şehîd edilince bu töreye uyuldu, onun toprağından tesbîh yapıldı.

Müslümanlardan, Müslüman imamlarından ilk ola-

rak İmâm Huseyn aleyhisselâm'ın toprağına secde eden, o topraktan tesbih yapan İmâm Zeynül-âbidîn Aliyyibnil Huseyn aleyhimesselâmdır. Hattâ Şam'da, Yezîd'in meclisine girdiği zaman, elinde bu tesbih vardı ve Yezîd, elinde çektiğin nedir diye sorunca, Rasûlullah'tan s.m. naklen, kim bir tesbîh taşır ve sabahleyin ona mahsus duâyı okur da o tesbihi çeçkerse, tesbîh etmese bile tesbîh sevâbına erişir hadîsini rivâyet etti. İmam ve Ehli Beyt, Medîne'ye dönünce bu kudsî toprağa secde etmiye, onunla teberrüke, hattâ hastalara o topraktan az bir mıkdârını suda halledip içirmiye başladı. Böylece ilk olarak türbet-i Huseyniyyeye secde eden, Oniki ma'sûm imâmın dördüncüsü olan Zeynül-âbidîn Aliyyibnil Huseyn aleyhimesselâmdır. Ondan sonra oğlu, beşinci İmâm Muhammedül - Bâkır aleyhisselâm, bu töreyi yürüttü; kendisine uyanlara bunu telkıyn eyledi. Oğlu altıncı İmâm Ca'ferüs-Sâdık aleyhisselâm, aynı töreyi yaydı. Şeyhut-tâife Şeyh Tûsî. Allah sırrını takdîs etsin, «Mısbâhul-Müteheccid» de rivâyet etmiştir ki Abû - Abdullâh Ca'ferüs - Sâdık a.m. bir sarı bez içinde İmâm Huseyn aleyhisselâmın toprağını, yanında taşırdı. Namaza duracağı vakit o toprağı seccâdesine kor, secdede alnını ona koyardı ve Abû - Abdullah Huseyn aleyhisselâmın toprağına secde, yedi hicâbı yırtar, giderir buyururdu. Bu yedi hicaptan maksat; insanın rûhî safvetini, huzûrunu bozan, insanı insanlıktan uzaklaştıran kin, haset, hırs, öfke, anlayışsızlık, hîle ve aşağılık duygusu olsa gerektir; bu huylarla huylanan, herkesi kıskanır; fazîlete düşman olur, iyiye ve iyiliğe karşı gelir; benci ve benlikçi olur. Toprağa secde, tavâzuun son derecesi olduğundan bu yedi kötü huyu gidererek yerlerine iyi huyların gelmesine sebep olacağı da şüphesizdir. «al - Vasâil» sâhibi, Deylemî'den rivâyet etmiştir ki Sâdık aleyhisselâm, ancak İmâm Huseyn'in, a.m. toprağına teberrük yoluyla secde ederdi; evlâdından gelen İmâmlar da bu yolu tuttular; bu sûretle teberrükte büyük sevaplar olduğunu bildirdiler. Tâ o za-

mandanberi Şîa da bu töreye uymuş ve Kerbelâ toprağının suyla karılmasından meydana gelen ve bugün «Mühür» denen safîhalar yapmışlar, namazda secde yerine onu vaz'edip Allâh'a secde ederken alınlarını ona koyagelmişlerdir.

Hımeyrî, Onikinci İmâm'a, aleyhisselâm, İmâm Huseyn'in; a.m. toprağından yapılmış mühre secdede bir fazîlet var mı diye yazmış, İmâm aleyhisselâm, câiz olduğu ve fazîleti bulunduğu hakkında cevap vermiştir. Sonra o topraktan yapılan tesbîhi sormuş, ona da bu meâlde cevab almıştır. Gene İmâm Sâdık'ın, Huseyn'in a.m. toprağına secde, yedi kat yeri ve oralardakileri ışıklandırır; kimin elinde bu topraktan yapılmış tesbîh varsa ve onu çekerse, tesbîh etmese bile tesbîh sevâbını elde eder buyurduğu rivâyet edilmiştir.

Burada şunu da kaydetmemiz gerekir ki Huseyn'in şehâdeti, onun toprağı, daha Huseyn çocukken, Rasulullâh'ın, sallassâhu aleyhi ve âlihî ve sellem, zamânında bilinmekteydi. Bu hususta Suyûtî'nin, Haydarâbâd'da 1320 de basılan «Hasâisül - Kübrâ» sında, Hz. Peygamber'in İmâm Huseyn'in şehâdetini haber vermesi faslına bakılmasını tavsîye ederiz.

Ehl-i Sünnet'in güvenilir büyük bilginlerinden Hâkim, Bayhakıy, Abû - Nuaym ve emsâli, bu hususta Ümmül - Fazl bintil Hâris'ten, Rasûlullâh'ın s.m., zevceleri Ümmü Seleme ve Âyişe vâlidelerimizden, Enes'ten, Veheb'den, Zeyneb'den, Abû - Emâme'den, İbni Abbâs'tan hadisler rivâyet etmişlerdir. Bu hadîslerin çoğunun meâli şudur:

Rasûlullâh oturmaktaydı; Huseyn de kucağındaydı. Hz. Rasûl ağlıyordu ve ellerinde bir kabza toprak vardı, Râvî, yâ Rasûlallâh, bu toprak nedir diye sorunca Hazret, Cebrâil getirdi ve bana haber verdi ki ümmetim, bu oğlumu Kerbelâ'da şehîd edecek buyurdu. Sonra o toprağı Ümmü Seleme'ye verdi ve bu toprak kana bulanınca bil ki Huseyn'i şehîd ettiler buyurdu. Ümmü Seleme, Huseyn'in; a.m. şehîd edildiği yıl, Âşûrâ günü, gece gördüğü bir ruyâ üzerine bir şişede sakladığı o toprağın kıpkırmızı bir renk almış olduğunu gördü ve İmâm'ın şehâdetini anladı.

Huseyn'in; a.m. toprağı, onun şişe içinde saklanması, o toprağın kudsiyyeti, Hz. Peygamber'in s.m. zamânında ve Huseyn'in doğumundan hemen sonra biliniyordu. Hz. Peygamber, onun mazlûm olarak şehîd edileceğini haber vermişti. Netekim, Kur'ân-ı Kerîm'de, XLVIII. sûrenin 27. âyet-i kerîmesinde beyan buyurulduğu vechile ve vahiy yoluyla Mescidül - Harâm'a girileceğini, Mekke'nin fethedileceğini, Rûm'un Fars'a üst geleceğini (XXX, 1 - 5), Kisrâ'nın ölümünü, Hâtıb'ın, müşriklere gönderdiği mektubu ve haberi, Kisrâ ve Kayser ülkelerinin alınacağını, ashâbının, kendisinden sonra ihtilâfa düşeceğini, Emîrül - mü'minîn'in İbni Mülcem tarafından şehîd edileceğini, İmâm Hasan'ın şehâdetini, Kaysibni Sâbit'in şehâdetini, Ümeyyeoğullarının saltanat kuracaklarını, zulmedeceklerini, Hıyre'nın fethedileceğini ve daha bunun gibi nice şeyleri de önceden haber vermişler, bildirmişlerdi.

*
**

Özet olarak risâleyi bitirirken diyeceğiz ki: Şâri'-i hakîmin, İslâm şerîatında bildirdiği şeylerden biri de toprağın temiz ve temizleyici oluşudur.

Yeryüzü, on tane temizleyici nesnenin biridir. Pisliğin aynı, yâni kendisi gittikten, giderildikten sonra yürümekle ayağın, ayakkabının altı, sopanın dibi temiz olur.

Su bulunmazsa istincâ yerine isticmâr edilir; yâni üç taşla temizlenilir.

Su bulunmadığı vakit vâcib; yâni farz, yahut sünnet temizlik, teyemmümle olur.

Ölülerimiz kokusu gelmiyecek ve yırtıcı hayvanlar eşemiyecek, çıkaramıyacak kadar bir derinlikte toprağa gömürür, ölünün yanağı toprağa konur.

Sâhibi olsa bile geniş yerlerde namaz, sâhibinden izin alınmaksızın kılınabilir.

Geniş arâzîde akan büyük nehirlerden, sâhibi olsa bile, izin alınmaksızın abdest alınabilir; su içilebilir.

Yere ve yerden hâsıl olan, fakat yenmesi, giyilmesi âdet olmıyan şeylere secde edilir. Secdede burnu da yere koymak, dayamak gerektir.

Yer sarsıntısında, depremde, fıkıh kitaplarımızda bildirildiği veçhile Âyât namazı kılmak farzdır.

Yerden biten buğday, arpa, hurma ve üzümden zekât vermek farzdır.

Müslümandan zimmîye intikaal eden arâzîden humüs verilmesi farzdır.

Sâhipsiz yerleri ihyâ etmek, ekime sâlih olmıyan yerleri ekip biçmek, ekine yarar bir hâle getirmek iktızâ eder ve yeryüzüne âit daha bu çeşit birçok şeyler, fıkıh kitaplarında etraflıca anlatılmıştır.

İslâm şerîatında yerin kudsiyyeti vardır. Yeryüzü mesciddir. Şiada mutlak toprağa, yahut topraktan biten, yenmiyen ve giyilmiyen şeye secde farzdır; İmâm Huseyn aleyhisselâmın toprağından yapılan mühre secde ise bir yandan temiz birşeye alın koymak bakımından, bir yandan da teberrük ve tevessül yoluyla efdaldir; fakat hiçbir vakit bu secde, hâşâ, o toprağa, yahut o toprakta yatana değildir; Allâh'adır. Bu hususta, Şiiler taşa, toprağa taparlar gibi söylenen ve hemen hepsi de bilgisizlikten meydana gelen sözler, iftirâdan doğan lâflardan ibârettir.

23 Şa'bân . 1386